

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ*

ΥΠΟ

ΔΗΜ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Ὁ W. J. Thoms ὑπὸ τὸν γενικὸν ὄρον folklore περιέλαβε «τὸν τρόπον τοῦ βίου τοῦ λαοῦ, τὰ ἔθιμα, τὰς δοξασίας, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς παροιμίας, τὰ ἄσματα καὶ ἄλλα στοιχεῖα παλαιᾶς ἐποχῆς»¹. Τοιοῦτοτρόπως ἐν τῇ διατυπώσει ταύτῃ διετηρήθη ὁ ἀρχαιολογικὸς τῆς λαογραφίας χαρακτήρ, ὠρίσθη τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἡ δ' εἰς παλαιούς χρόνους ἀναγωγὴ τῶν λαογραφικῶν φαινομένων παρεγνώρισε τὴν σύγχρονον δημιουργικὴν καὶ ζῶσαν τοῦ λαοῦ πραγματικότητα².

Ἀνάπτυξιν καὶ διάρθρωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Thoms περιεχομένου τῆς λαογραφίας ἀπετέλεσεν ἡ ὑπὸ τοῦ G. L. Gromme ἀναρῶσα ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ «Ἐγχειριδίου» τῆς κατὰ τὸ 1878 ἀδρυθείας Ἀγγλικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας³. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάλυσις αὐτῆς ὑπέστη προπαραπομπὰς ὑπὸ τῆς Ch. Soph. Burpee, ἀποῦ ἔδωκεν ἀμφαρὰ εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἑνὸς βίου τοῦ λαοῦ, ἀποκρίσασα ἐν τῇ λαογραφικῇ ὕλῃ τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπιτεύγματα⁴.

Πλὴν τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ περιεχομένου ἐπεδιδόχθη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ἐπιστημονικῶν τῆς λαογραφίας ἐκείνων, τοῦτο δ' ἦτο ἀναγκαῖον, διότι ἡ νέα ἐπιστῆμη ἀνεπτύχθη «ἐντὸς πνευματικοῦ πεδίου κατελιγμένου κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ παρεμφερῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ Κοινωνιολογία, ἡ Κοινωνικὴ Ἀνθρωπολογία, ἡ Φιλολογία κ.ἀ.»⁵. Τοιοῦτοτρόπως αἱ σχέσεις τῆς λαογραφίας πρὸς τὰς συγγενεῖς αὐτῆς ἐπιστήμας ἐπηρέασαν οὐ μόνον τὸν ὄρον⁶, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅρισμόν της, τὰς περιπετείας τοῦ ὁποίου εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐξέθηκεν ὁ Arnold van Gennep⁷. Τὸ περιεχόμενον τῆς λαογραφίας συνέπεσε μὲ τὸ τῆς ἐθνογραφίας,

* Ἡ παρούσα ἐργασία ἀποτελεῖ μέρος εὐρυτέρας μελέτης περὶ τοῦ ὄρου, τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς Λαογραφίας.

1. The Athenaeum, ἀριθ. 982, σ. 863, στ. 3.

2. Θ. Παπαδοπούλου, Τὸ πεδὶον καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς λαογραφίας διὰ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῆς. Ἐπετηρὶς Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου, ΙΙΙ, 1969-1970, Λευκωσία, 1970, σ. 2.

3. The Handbook of Folklore, edited by George Laurence Gromme, London, 1890, σ. 6.

4. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 3.

5. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 4.

6. É. Legros, Sur les noms et les tendances du folklore, Liège, 1962. (Collection d'études publiée par le musée de la vie wallonne, 1).

7. Arn. van Gennep, Manuel de Folklore français contemporaine, I. Paris, 1943, σ. 19 κ.εξ.

ἀλλὰ παρὰ τοῦτο μεθοδολογικῶς αἱ μαθήσεις αὗται διεχωρίσθησαν εἰς αὐτονόμους κλάδους. Ἡ ἐθνογραφία, κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐξετάζουσα τὸν ἄνθρωπον ὡς ζῶον πολιτικόν, ἀπαρτίζον ομάδας ἢ ἔθνη, διακρινομένη τῆς ἀνθρωπολογίας, ἥτις ἐξετάζει αὐτὸν ὡς γένος ζῶων, ὡς μεμονωμένον ἄτομον, ἀνεξαρτήτως τῶν κοινωνικῶν ἢ ἐθνικῶν ομάδων¹. Ἡ ἐθνογραφία, ὀριζομένη σήμερον κοινῶς ὡς ὁ περιγραφικὸς κλάδος τῆς γενικωτέρας ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης, σπουδάζει τὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀνθρώπων εἰς ὀρισμένον τόπον καὶ χρόνον². (Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις λέγεται ἀνθρωπολογία, ἐθνολογία δ' ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ). Ἡ ἐθνολογία, ὡς ἐπιστήμη συγκριτικὴ τῶν ἐθνῶν, συνάγει γενικοὺς θεμελιώδεις νόμους, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ ἄλλας λέξεις αὕτη μελετᾷ τὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν ὅμοια φαινόμενα εἰς ὅλους τοὺς χρόνους καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόπους. Καθὼς αὕτη ἐξειλήχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐξετάζει τὰ φαινόμενα τοῦ βίου, τὰ ὁποῖα πέρα παντὸς ἐθνικοῦ δεσμοῦ ἀνάγονται εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὅλας τὰς πολιτιστικὰς αὐτοῦ ἐκδηλώσεις, ὡς π.χ. εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν μῦθον, τὴν τέχνην, τὸ δίκαιον κττ.³

Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον τὰς τὰς πράγματα:

Ἡ λαογραφία κατὰ τὸν 19ον αἰ. ἐκτράφη ἀπὸ τὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην τῆς ἐποχῆς καὶ ἠρύσθη τὸ ὕλικόν της ἐκ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν προηγμένων εἰς τὸν πολιτισμὸν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, τὸν ὅστις ἤρξατο νὰ ἐξετάζῃ. Ἡ ἐθνογραφία ἐκτεθῆς ἐνδιέφερετο διὰ τὴν συλλογὴν καὶ μελέτην τῶν πολιτιστικῶν στοιχείων λαῶν κατὰ φύσιν ζώντων (πρωτογόνων) καὶ μακρὰν τῆς Εὐρώπης εὐρίσκομένων. Οὕτως ἡ μὲν λαογραφία εἶχεν ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτην τοῦ ἐθνικοῦ λαϊκοῦ πνευματικοῦ φαινομένου τὸ δὲ ἔργον τῆς ἐθνογραφίας συνέπτετο πρὸς τὸ τῆς ἐθνολογίας. Ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος λαογράφος P. Sébillot προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ τὰς δύο μαθήσεις, ὀρίσας τὸ περιεχόμενον τῆς λαογραφίας ὡς «παραδοσιακὴν ἐθνογραφίαν»⁴. Ἐν τούτοις εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τὸ περιεχόμενον τῆς μιᾶς διεκρίνετο τοῦ τῆς ἐτέρας. Ἡ λαογραφία ἐξήταζε κυρίως τὸν πνευματικόν, ἡ δ' ἐθνογραφία τὸν ὕλικόν βίον καὶ πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ. Οὕτως ὁ Raffaele Corso, ἐπιδιώξας νὰ καθορίσῃ τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν δύο ἐπιστημῶν, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν⁵. Ἀπὸ τὸ σύνολον ἐνὸς ἔθνους πρέπει, κατ' αὐτόν, νὰ διακρίνονται αἱ ἀγράμματοι καὶ γεωγραφικῶς ἀπομεμονωμένοι τάξεις, τὰ «κατώτερα στρώματα» (*vulgas in populo*), τῶν ὁποίων τὰς κατὰ παράδοσιν ἐκδηλώσεις ἐρευνᾷ ὁ λαογράφος⁶, ἐνῶ ἡ ἐθνο-

1. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. Α', 1909/10, σ. 4, σημ. 4.

2. Th. Gollier, L' Ethnographie et l'expansion civilisatrice, Repports de Congrès international d'expansion oeconomique mondiale, 1905, σ. 23.

3. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. ΚΕ', 1967, σ. 41.

4. P. Sébillot, Le Folk-Lore. Littérature orale et ethnographie traditionnelle, Paris, 1913, σ. 6-7. G. Vrabie, Folclorul, Bucuresti, 1970, σ. 72-74.

5. R. Corso, Il folklore, Roma, 1923. Τοῦ αὐτοῦ, Etnografia. Prolegomeni, Napoli, 1947.

6. R. Corso, Etnografia, ἐνθ' ἄν., σ. 19.

γραφία ἐνδιατρίβει κυρίως εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐκδηλώσεων τῶν πρωτογόνων¹.

Κατ' ἄλλον ἐρευνητὴν, τὸν C. W. von Sydow, ἐνῶ ἡ λαογραφία προσανατολίζεται πρὸς τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὴν λαϊκὴν νοοτροπίαν, ἡ ἐθνογραφία ἀσχολεῖται μὲ τοὺς τρόπους καὶ τὰς τεχνικὰς λεπτομερείας τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὕλικου βίου². Ἐνταῦθα ὁμως πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ πεδῖον ἐρεύνης λαογραφίας-ἐθνογραφίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς, διότι ἐν τῇ πράξει ἐκάστη ἐπεκτείνει τὰ διαφέροντά της εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἄλλης.

Ἀς σημειωθῇ ἀκόμη ὅτι τόσον ἐν Σουηδίᾳ ὅσον καὶ ἐν Ρωσίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀποδίδεται μεγαλυτέρα ἔμφασις εἰς τὰ πνευματικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου τοῦ λαοῦ³. Τοιοῦτοτρόπως δὲν ἐφθάσαμεν ἀκόμη εἰς αὐστηράν καὶ ὀριστικὴν διασαφήνισιν τῶν ὁρίων λαογραφίας καὶ ἐθνογραφίας, διὰ τὰς ὁποίας ἀρκετὴ ἐπικρατεῖ σύγχυσις, ὡς π.χ. ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐνθα τὸ ἐν Γενεύῃ Musée d' Ethnographie οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν λαογραφίαν τῆς γαλλοφώνου Ἑλβετίας, ἀλλ' εἶναι σπουδαιότατον ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, ὅπου ἔχουν συγκεντρωθῇ ἀξιολογώτατα δείγματα τῆς τέχνης καὶ τοῦ βίου τῶν λαῶν τῆς Ὠκεανίας, τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς, τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας κτλ.⁴ Ἐπίσης τὸ κατὰ τὸ 1956 ὑπὸ τοῦ Ἀσολογραφικοῦ Ἰνστιτούτου Βουκουρεστίου ἐκδοθὲν περιοδικὸν Revista de folclor βεβαιωμάσθη βραδύτερον εἰς Revista de etnografie si folclor (1964).

Ἐνωρὶς ἐπίσης ἐτέθη τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως λαογραφίας καὶ ἐθνολογίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ G. L. Gomme ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν ὅτι ἡ ὕλη τῆς λαογραφίας εἶναι βασικῶς ἐθνολογικὴ, ἐφ' ὅσον τὰ σύγχρονα λαϊκὰ στάδια συνδέονται πρὸς προγενέστερα στάδια πολιτισμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ τὰ στοιχεῖα ἐπεβίωσαν εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ὡς ἄνω πωταρχάτης τῆς Ἀγγλικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, ὁπαδὸς τῆς θεωρίας τῶν «ἐπιβιώσεων», ἐθεώρει τὴν λαογραφίαν κλάδον τῆς ἐξελικτικῆς ἀνθρωπολογίας. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας συνεμερίσθη ὁ E. S. Hartland, ὅστις μάλιστα περιώριζε τὴν λαογραφικὴν ὕλην εἰς τὴν πνευματικὴν πλευράν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀποκλείων ἐξ αὐτῆς τὰ στοιχεῖα τοῦ ὕλικου βίου⁵. Ὅπως εἶναι γνωστόν, ἡ θεωρία τῶν «ἐπιβιώσεων» διευτυπώθη κατὰ τρόπον συστηματικὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ Edward Tylor, ἐπηρεασθέντος πιθανώτατα ὑπὸ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ συμπατριώτου του Darwin. Ὑπὸ τὸν ὅρον «survivals in the culture» οὗτος ἐννοεῖ λείψανα προγενεστέρων περιόδων πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον καὶ τὰ ὁποῖα ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπελθούσας κοινωνικὰς καὶ πολιτιστικὰς μεταβολὰς εἶναι ἀκατανόητα⁶. Σύμφωνας πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Tylor εἶναι ὁ Andrew Lang, ὁ ὁποῖος διευτύπησε τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ λαογραφία ὀφείλει νὰ ἐξετάζη τὰ «ἐγκαταλείμ-

1. R. Corso, ἐνθ' ἄν., σ. 16.

2. Βλ. εἰς Kaarle Krohn, Die Folkloristische Arbeitsmethode, Oslo, 1926, σ. 17-18.

3. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 10.

4. Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἄν., σ. 39.

5. E. S. Hartland, Folklore, London, 1899, σ. 2. Τοῦ αὐτοῦ, Mythology and Folktales, London, 1900, σ. 13-14.

6. E. Tylor, Primitive Culture, I, London, 1871, κεφ. III-IV. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφία, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. Α', σ. 9.

ματα» (ἐπιβιώσεις), τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς ἐποχὴν πολὺ προγενεστέραν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς¹. Ἡ ἀνθρωπολογικὴ Σχολὴ τῆς Ἀγγλίας κορυφώνεται εἰς τὸ γιγαντιαῖον ἔργον τοῦ J. Frazer². Οἱ Ἀγγλοὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὰς δοξασίας καὶ συνηθείας λαῶν κατωτέρου πολιτισμοῦ καὶ δι' αὐτῶν ἐζήτησαν νὰ ἐρμηνεύσουν τὰς δεισιδαιμονίας καὶ τὰ ἔθιμα τῶν χωρικῶν τῆς Εὐρώπης³. Εἰδικώτερον ὁ Alfr. Nutt περιώριζε τὴν λαογραφικὴν παρατήρησιν ἐντὸς τῶν καθυστερημένων εἰς τὸν πολιτισμὸν λαϊκῶν στρωμάτων⁴.

Κρίνων τὴν περὶ ἐπιβιώσεων θεωρίαν τοῦ Tylor καὶ τοῦ Lang ὁ Ν. Γ. Πολίτης γράφει: «Περιλαμβάνει δ' εἰς τὰ ἐγκαταλείμματα πάντα καθόλου τὰ λείψανα παρωχημένων πολιτισμῶν, ἀλλ' ὀρθότερον νομίζομεν εἶναι νὰ διακριθῶσι τούτων καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ἄλλην κατηγορίαν ὅσα οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἑκτροπον, διατηροῦντα τὸν ἐν ἀρχῇ λόγον καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, καὶ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μερικὴ ἀλλὰ ἀδιάσπαστος ἐξακολουθήσις προτέρου βίου. Διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ὅρων τοῦ βίου καὶ τὴν ἄγνοιαν τοῦ λόγου αὐτῶν, τὰ ἐγκαταλείμματα συνήθως παρουσιάζονται ὑπὸ τύπον διαφέροντά πως τοῦ ἀρχαίου, τὰς δὲ διαφοράς, εἴτε μεταβολαὶ εἴτε παραφθοραὶ τούτου εἶναι, καὶ τὰς αἰτίας ἐξ ὧν προῆλθον, ἀπᾶσαι εἰς τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν νὰ ἐξεύρη καὶ καθορίσῃ»⁵. Βραδύτερον ὁ Στὶλπ. Κυριακίδης διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἐπιβίωσις παλαιότερων στρώσεων εἰς τὰ νεώτερα στάδια τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Tylor, ἀλλὰ τὰς παλαιότερων καὶ νεωτέρων, τὰ δὲ λεγόμενα ἐπιβιώματα καθόλου δύνανται νὰ ἐρμηνευθῶσι συμβατικῶς»⁶. Καὶ ὁ Μ. J. Herskovits δὲν παραδέχεται τὴν ὑπαρξίν οἰκισθῆναι ἐπιβιώσεως ἑνὸς π.χ. ἐθίμου διαιωνιζομένου ὑπὸ τῆς συνηθείας, διότι πιστεύει ὅτι κάθε ἔθιμον διατηρεῖ τὴν σημασίαν του ἐντὸς τοῦ συμπλέγματος τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν, διὸ καὶ προτείνει τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὅρου ἐπιβίωσις διὰ τοῦ διατήρησις, δι' οὗ χαρακτηρίζεται ἡ παράδοσις. Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάζεται τὸ νέον κοινωνικὸν περιεχόμενον, τὸ ὅποιον προσδίδεται εἰς τὴν παλαιὰν τοῦ ἐθίμου μορφήν⁷.

1. A. Lang, Custom and Myth, London, 1885, ἐκδ. 2α, σ. 11.

2. James Frazer, The Golden Bough, τόμ. I-XII³, London, 1911-1915.—Totemisme and Exogamy, I-IV, London, 1910.—Folklore in the Old Testament, I-III, London, 1918.

3. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 14.

4. Βλ. ἐν Folk-Lore, IX, 1898, σ. 31.

5. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφία, τόμ. Α', σ. 9. Παραπλησία πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ Ν. Γ. Πολίτου εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ R. Marett, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ λαογράφος ὀφείλει ν' ἀναλύσῃ τὴν ψυχολογικὴν πλευρὰν τῶν ἐπιβιώσεων καὶ νὰ ἐρευνήσῃ τὸν τρόπον καὶ τὰ αἷτια τῆς ὑπὸ νέας μορφᾶς ἐπιβιώσεως παλαιῶν φαινομένων. R. R. Marett, Psychology and Folk-lore, London, 1920, σ. 1-2. Βλ. καὶ Théo-dore Papadopoulos, Présuppositions historiques d'une ethnographie des peuples du Sud-est européen. (Rapport au IIe Congrès international des études du Sud-est européen), Athènes 1970, σ. 30-31.

6. Στὶλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, μέρ. Α'. Μνημεῖα τοῦ λόγου, ἐν Ἀθήναις, 1965², σ. 18.

7. M. J. Herskovits, Folklore after a Hundred Years. A Problem in Redefinition. Journal of American Folklore, LIX, 1946, σ. 89 κ.ἐξ., ἰδίᾳ σ. 97.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν ἐν Σουηδία ὁ C. W. von Sydow, ἐλθὼν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἱστορικὴν θρησκευτολογικὴν Σχολὴν τοῦ M. Nilsson, ἐπεδίωξε τὴν ψυχολογικὴν αἰτιολόγησιν τῶν λαϊκῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἀπέρριψε τὰς ἀντιλήψεις καθ' ἃς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ λαοῦ ἐπεδιώκετο νὰ ἐπισημανθοῦν ἔχνη παλαιῶν μύθων καὶ νὰ συνδεθοῦν πρὸς πανάρχαια μαγικολατρευτικὰ στοιχεῖα, ἐπιβιούντα εἰς τὸν σύγχρονον λαϊκὸν πολιτισμόν. Ἀντὶ τῶν θεωριῶν τούτων ὁ C. W. von Sydow ἐδίδασκε τὰς λεγομένας ὑπ' αὐτοῦ «fikte» (ἐπινοήσεις), δημιουργουμένας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ διὰ ψυχαγωγικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς λόγους. Ὁ μαθητὴς του A. Eskeröd συνέχισε τὴν θεωρίαν τοῦ διδασκάλου, συνάψας αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν τῇ ἐρευνῇ ἐφαρμοσθεῖσαν «λειτουργικὴν μέθοδον» ὑπὸ τοῦ S. Erixon, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Herder ἐσημειώθη ἡ προσπάθεια νὰ διαγνωσθοῦν ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ βίου τοῦ λαοῦ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔθεσεν ὡς τελικὸν σκοπὸν πάσης λαογραφικῆς ἐρεῦνης τὴν ἐξακριβωσιν τοῦ λαϊκοῦ χαρακτῆρος τόσον σαφῶς, ὅσον ὁ W. H. Riehl. Αὐτοεπίγνωσις τῆς ἐθνότητος εἶναι κατ' αὐτὸν ὁ σκοπὸς τῆς λαογραφίας¹. Οὗτος εἶναι καὶ ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ὅρου «Volkskunde».

Τὸ ἔργον ὅμως τοῦ Riehl δὲν ἔφη μαθητὰς καὶ συνεχιστὰς ἐν Γερμανίᾳ. Μετ' αὐτὸν ἐγένετο στροφή πρὸς τὴν ἐθνολογίαν, ἥτις ἀπὸ τοῦ Bastian² εἶχεν ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἐρευναν τῆς ψυχῆς κατὰστάσεως τοῦ λαοῦ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη ἐπιστημὴ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ πρὸς τὴν θρησκευτολογίαν. Αἱ ἐθνολογικαὶ ἐρευναι τῶν Ἀγγλων Tylor, Lang, Frazer καὶ αἱ θρησκευτολογικαὶ τῶν Γερμανῶν E. Rohde, H. Usener, W. Mannhardt, F. Liebrecht, A. Dieterich, R. Köhler κ.ἄ. συνετέλεσαν εἰς τὴν καλυτέραν κατανόησιν τῶν μύθων, τῶν παραμυθιῶν καὶ παντὸς ἄλλου λαογραφικοῦ φαινομένου³. Οὕτω διευρύνεται τὸ πεδίον τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης. Διὰ τοῦ ὅρου «Volkskunde» νοεῖται μὲν ἡ λαογραφία, κατ' ἐπέκτασιν δὲ σχεδὸν καὶ ἡ ἐθνολογία⁴. Κατὰ τὸν A. H. Krappe ἡ «Volkskunde» δὲν δύναται νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν «Folklore», διότι αὕτη ἔχει πολὺ εὐρύτερον πεδίον ἐκείνης⁵.

Ὁ συστηματικώτερος καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς λαογραφίας ἐπετεύχθη ἐν Γερμανίᾳ, ὡς καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἐκτὸς τῆς ἰδρύσεως Λαογραφικῶν Ἑταιρειῶν, διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν. Οὕτως ὁ ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς K. Weinhold εἰς τὸν πρῶτον τόμον τοῦ περιοδικοῦ «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», ἐν εἰσαγωγικῷ του ἄρθρῳ, ὑπετύπωσε τὰ στάδια τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται α') εἰς τὴν συλλογὴν τῆς ὕλης, β') τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν αὐ-

1. W. H. Riehl, Die Volkskunde als Wissenschaft, Stuttgart, 1873, σ. 205 κ.ἑξ. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἔνθ' ἄν., σ. 16 κ.ἑξ.

2. A. Bastian, Ethnische Elementargedanken in der Lehre vom Menschen. Berlin, 1895.

3. Βλ. πλείονα εἰς Γ. Ἀ. Μέγαν, ἔνθ' ἄν., σ. 17-18.

4. Πρβλ. W. Schmidt, The Culture Historical Method of Ethnology, New York, 1939, σ. 306. É. Legros, ἔνθ' ἄν., σ. 15-21.

5. A. H. Krappe, The science of Folklore, London, 1930, σ. IX.

τῆς, καὶ γ') τὴν σύγκρισιν αὐτῆς πρὸς τὰ ὅμοια ἢ ἀνάλογα εἰς ἄλλους λαούς¹. Ἔργον τῆς λαογραφίας, ὑπεστήριξεν, εἶναι ἡ σπουδὴ τοῦ λαοῦ εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου ὡς καὶ ἡ φυσικὴ σύστασις αὐτοῦ. Οὕτω διηύρυνε πολὺ τὴν ἔννοιαν τῆς λαογραφίας, διότι ὑπήγαγεν ὑπ' αὐτὴν καὶ θέματα ἄλλων ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ὑποκείμενον μελέτης τὸν ἄνθρωπον, ὡς εἶναι π.χ. ὁ σκελετός του μετὰ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κρανίου, οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου, τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν κττ.

Ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργηθῇ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ λαογραφικοῦ διαγράμματος τοῦ Weinhold. Ὁ Α. Hauffen, καθηγητῆς τῆς λαογραφίας εἰς τὸ γερμανικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Πράγας, ἔθεσεν ὡς κύριον πρόβλημα τῆς ἐπιστήμης του τὴν διατύπωσιν ἐπιστημονικοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἐννοίας «λαϊκὴ ψυχὴ»². Ἐπηρεολούθησαν συζητήσεις περὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν μορφωτικῶς ἐπὶ τὸν βίον τοῦ λαοῦ. Εἰς αὐτὰς ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος ὁ Ed. Hoffmann-Krayer, ὁ Α. Strack, ὁ Alb. Dieterich, ὁ E. Mogk καὶ ὁ J. Meier³.

Ἀπὸ τὰς μελέτας τῶν ἐρευνητῶν τούτων διεπιστώθη ἡ ἀναμφισβήτητος ἀρχὴ ὅτι ὀπισθεν ἀπὸ κάθε λαϊκὸν δημιούργημα ὑπάρχει εἰς προσωπικὸς δημιουργός⁴ καὶ ὅτι μέσα εἰς τὴν λαϊκὴν παράδοσιν ἀνευρίσκονται «καταπεπτωκότα στοιχεῖα», τὰ ὁποῖα ἦσαν ζωντανὰ εἰς ἓν ἀνώτερον στῆμα τῆς κοινωνίας. Ὁ J. Meier, ἐπιφανὴς μελετητῆς τῆς δημῶδους ποιήσεως τῆς Γερμανίας, διετύπωσε τὰς ἐξῆς ιδέας: α') μετὰ τὴν δημῶδους ποιήσεως καὶ λογίαν ὑπάρχει αὐτονόητος διαφορὰ, συνισταμένη κυρίως εἰς τὸ ὕψος· β') αὐτὸ τὸ ὅποιον καθορίζει τὴν δομὴν τοῦ προφορικοῦ ὕψους εἶναι ὁ φυσικὸς μηχανισμὸς τῶν ὁμάδων περὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκπελεγμένου Wundt καὶ οἱ ἐθνοψυχολόγοι. Ὁ μηχανισμὸς οὗτος εἶναι ἰσοσυνεπὴς ἀποφασιστικὸς, ὥστε ἡ ποίησις τῶν λογίων ποιητῶν ἀπαξ εἰσελθοῦσα εἰς τὸν λαὸν δέχεται τοὺς ψυχικοὺς νόμους τῶν ὁμάδων· γ') τὸ ὕψος καὶ ἡ δομὴ (κατασκευὴ, συνθεσις) εἰς τὰς προφορικὰς ποιητικὰς δημιουργίας λαμβάνει μορφήν εἰς τὸ μέτρον τῆς ὁμαδικῆς ψυχῆς· δ') τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς δημῶδους γερμανικῆς ποιήσεως εἶναι λογίαν προελεύσεως⁵.

Τοιοιτοτρόπως ὡδηγηθεὶς ὁ J. Meier ἐκ τῶν ιδεῶν τούτων καὶ δὴ ὅτι μέγας ἀριθμὸς ἐκ τῶν τραγουδιῶν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἔχει τὰ πρότυπά του εἰς τὴν λογίαν ποίησιν⁶, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ λαὸς τρέφεται ἀπὸ τὰ ψυχία, ἅτινα

1. K. Weinhold, Was soll die Volkskunde leisten? ἐν Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, I, 1891, σ. 1-10.

2. Οὕτως ἐπανήρχετο πάλιν ὁ ψυχολογικὸς σκοπὸς τῆς λαογραφίας, ὡς τὸν διετύπωσεν ὁ Riehl. Βλ. Adolf Hauffen, Einführung in die deutschböhmisches Volkskunde, Prag, 1896.

3. Βλ. τὰς παραπομπὰς εἰς τὰ ἔργα των εἰς Γ. Ἀ. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 19-20.

4. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Γνωστοὶ ποιηταὶ δημοτικῶν ἁσμάτων, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1920, σ. 211 κ.ἐξ.

5. Βλ. J. Meier, Kunstlied und Volkslied in Deutschland, Halle, 1906. Kunstlied im Volkskunde, Halle, 1906, σ. XIV.

6. Ὁμοίως πολλὰ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὕλικου βίου (ἐνδυμασίαι, ἐπιπλά κ.ἄ.) ἔχουν ὡς πρότυπα προϊόντα τῶν ἀστικῶν κέντρων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ δι' ὠρισμένα ἔθιμα, ὡς εἶναι π.χ. τὸ τοῦ Χριστουγεννιάτικου δένδρου.

πίπτουν ἀπὸ τὰς τραπέζας τῶν πνευματικῶς πλουσίων¹. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τοῦτο, κατὰ τὸν J. Meier, περιορίζεται εἰς καθαρῶς χρονικὰ ὅρια, μὴ ἔχον γενικὴν ἰσχύν, διότι ὁ λαὸς ὄχι μόνον ἀναπαράγει, ἀλλὰ καὶ παράγει ἐντὸς ὁρισμένων ὁρίων².

Ἐτερος ἐρευνητής, ὁ H. Steinthal, εἰς τὸ πρόβλημα: τί εἶναι τὰ δημῶδη ἄσματα καὶ ποῖος τὰ ἐδημιούργησεν, ἀπήντησεν ὅτι ὑπάρχει μία δημῶδης ποιησις, τὴν ὁποίαν ἐποίησεν ὁ λαός. Ὁ λαὸς εἶναι ποιητής. Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ τεθοῦν αἱ ἐρωτήσεις: Πῶς εἶναι δυνατόν εἷς λαὸς νὰ δημιουργῇ ποίησιν; Ἐπεὶ τί σημαίνει λαός; Διὰ τοῦ λαοῦ ἐννοεῖται ἡ συνείδησις μιᾶς κοινότητος, εὐρισκομένης ἐνώπιον τοῦ πολιτισμοῦ ἢ ὀλιγώτερον ἐκτὸς αὐτοῦ. Κάθε ἄσμα πρέπει νὰ ἐδημιουργήθῃ κάπου ἀπὸ ἑνα τραγουδιστήν. Ὅμως, ἀφ' ἧς στιγμῆς συνετέθη, ἀνήκει εἰς ἕκαστον ἐκ τοῦ λαοῦ, διότι τοῦτο ἐτραγουδῆθη γεννηθὲν ἀπὸ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ. Ἡ στροφή ἀνήκει εἰς ὅλους. Τὸ ὕφος, ὁ λόγος, τὸ μέτρον, πᾶν ὅ,τι κάμνει ἐν ποίημα εἶναι ὅλως ὁμαδικόν. Διὸ ὁ καθεὶς ἰδιοποιεῖται κάθε ποίησιν λαϊκὴν μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὴν διεκδικῇ ὡς ἰδικὴν του³.

Μετὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦ Haymann Steinthal καὶ τοῦ W. Wundt⁴ οἱ ὅροι Kunst-dichtung καὶ Volksdichtung ὑπέστησαν διαφοροποιήσιν. Ὁ πρῶτος σημαίνει τὴν προσωπικὴν γραπτὴν τέχνην (ποίησιν) ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ δὲ δεύτερος τὴν τοῦ λαοῦ διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως. Ὁ πρῶτος ἔχει σημασίαν λογικὴν, περιεχόμενον λογικόν, ὁ δ' ἕτερος εἶναι φύσεως ψυχολογικῆς.

Εἰς ἰδίαν μελέτην τοῦ ὁ Franz Krejci⁵ ἐπεδίωξε νὰ καθορίσῃ τὰ κύρια χαρακτηριστικά τῆς δημῶδους ποίησεως οὕτως: 1) Ἡ δημῶδης προπορεύεται τῆς λογιᾶς. 2) Ἐκεῖ ὅπου αἱ μορφωμέναι τάξεις ἐδημιούργησαν μίαν λογοτεχνίαν, ἡ λαϊκὴ μοῦσα καταφεύγει εἰς τοὺς κόλπους τῶν τάξεων τούτων ἢ εἰς τοὺς πύργους, εἰς τὰ κάστρα καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν ὑπαίθριον. 3) Ἐκεῖ ὅπου σήμερον ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς (Kultur) εἰσέρχεται μέχρι τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν τάξεων ἡ λαϊκὴ ποίησις χάνεται. 4) Εἰς τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι στεροῦνται πάσης λογοτεχνίας, ἡ δημῶδης ποίησις εὐρίσκεται εἰς ἀνθήσιν⁵.

Ἐκ τῶν ἐν λόγῳ συζητήσεων περὶ τῆς λαϊκῆς δημιουργίας καθωρίσθη σαφέστερον ἡ ἐρευνητέα λαογραφικὴ ὕλη ἐν Γερμανίᾳ μὲ ὁριστικὸν ἀποκλεισμὸν τῆς ἐξέτασεως τῶν σωματικῶν ιδιοτήτων τοῦ λαοῦ καὶ τῶν διαφόρων φυλῶν. Ἡ ἐννοία τοῦ λαοῦ δὲν περιωρίσθη εἰς μίαν τάξιν, τὴν τῶν χωρικῶν, ἔστω καὶ ἂν ἡ τάξις αὕτη

1. J. Meier, Wege und Ziele der deutschen Volkskundeforschung, ἐν Deutsche-Forschung. Aus der Arbeit der Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft, Heft 6, Berlin, 1928, σ. 24.

2. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 20.

3. H. Steinthal, Das Epos, ἐν Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft, V, 1868, παρὰ G. Vrabie, Folclorul, Bucuresti, 1947, σ. 12-13.

4. Wilhelm Wundt, Elemente der Völkerpsychologie. Grundlinien einer psychologischen Entwicklungsgeschichte der Menschheit, Leipzig, 1912. Τοῦ αὐτοῦ, Völkerpsychologie V, Mythos und Religion, Leipzig, 1903, Μέρ. Β'.

5. F. Krejci, Das charakteristische Merkmal der Volkspoesie, ἐν Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft, τόμ. XIX, σ. 115 κ.εξ.

διέσφριζε καλύτεραν, αντιπροσωπευτικωτέραν καὶ πλουσιωτέραν τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, οὔτε κατῆλθεν εἰς τὸ κατώτερον στρώμα τῆς κοινωνίας ἐνὸς ἔθνους, δηλαδὴ τὸν *vulgus in populo*, ὡς ὑπεστήριζε ὁ Ἑλβετὸς λαογράφος *Eduard Hoffmann-Krayer*¹.

ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θεωριῶν ἐθνολόγων ἐρευνητῶν, ὡς τοῦ *Frazer* καὶ τοῦ *Bastian*, σχετικῶν πρὸς τὰς λειτουργίας τῆς ἀρχεγόνου διανοήσεως, ὁ *Eugen Mogk* διετύπωσε τὴν ἄποψιν ὅτι ὑποκείμενον τῆς λαογραφίας πρέπει νὰ εἶναι αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπὸ τὸν συνειρμικὸν τρόπον τῆς σκέψεως ἢ μεταπλάσσονται δι' αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως σκοπὸς τῆς λαογραφικῆς ἐρεῖνης ἐτέθη ἡ πρωτογονολογία (*Primitivenkunde*), ἣτοι ἡ ἐξέτασις τῶν ἐν τῷ λαῷ πρωτογενῶν στοιχείων².

Τὴν προέλευσιν τῆς ὕλης ἐζήτησε νὰ καταστήσῃ κύριον πρόβλημα τῆς λαογραφικῆς ἐρεῖνης ὁ *Hans Naumann*. Οὗτος ὑπεστήριξε τὴν θεωρίαν, ἡ ὁποία προσέκαλεσε πολλὰς ἀντιδράσεις, ὅτι αἱ λαϊκαὶ δημιουργαὶ εἶναι ἀγαθὰ «καταπεπτωκότα ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας τάξεις». Ταυτοχρόνως ὅμως καὶ ἀπὸ τὰς κατωτέρας τάξεις τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀμορφῶτων, ὑψώνεται πρὸς τὰ ἄνω πνεῦμα πρωτόγονον. Οὕτω μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐνὸς λαοῦ ὑπάρχει ἐν αἰώνιον δοῦναι-λαβεῖν, τὸ ὁποῖον ὑψώνεται καὶ πίπτει, ἀποθνήσκει καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ διηγεκὲς³.

Ἡ λαογραφία, κατὰ τὸν *Naumann*, ἀπαραίτητον νὰ καθορίσῃ τὴν οὐσίαν τῆς πρωτογόνου κοινωνίας, εὐρίσκεται εἰς ἀμεσὴν σχέσηιν πρὸς τὰς ἐρεῖνας τοῦ *Lévy-Bruhl*, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατὰ φύσιν ζώντων λαῶν (πρωτογόνων). Ὡς γνωστὸν, διὰ τὰς ἀρεσκείας τοῦ σοφοῦ Γάλλου ἐπιστήμονος καθορίσθη ὅσα τὸ δυνατόν σαφέστερον ἡ διαφορά τῆς περιπλοκοῦς διανοήσεως τῶν κατὰ φύσιν ζώντων λαῶν (*Naturvölker*) πρὸς τὸν λογικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν προηγμένων. Οὕτως ὁ *Naumann* προσεπάθησε νὰ εὕρῃ κατὰ ἀναλογίαν εἰς τὸν γερμανικὸν λαὸν ὑπόστρωμα (*substratum*) καθαρῶς πρωτογενοῦς συστάσεως, τὸ ὁποῖον ὑπέκειτο ὡς βάσις τῶν λαϊκῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ δημιουργημάτων του. Τὸ ἐν λόγῳ ὑπόστρωμα νομίζει ὅτι ἐνσωματοῦται εἰς τὴν τάξιν τῶν χωρικῶν, διὸ καὶ τὴν λαογραφίαν ὑπολαμβάνει ὡς σπουδὴν τῆς τάξεως αὐτῶν⁴.

Οἱ ἀντίπαλοι τῆς γνώμης τοῦ *Hans Naumann*, καθ' ἣν τὸ πολιτιστικὸν ἀγαθὸν παρελήφθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως⁵, διετύπωσαν τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ ζήτημα δὲν ἐξαντλεῖται ἕως ἐδῶ, διότι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ κατὰ τίναν τρόπον τὸ ἀγαθὸν

1. *E. Hoffmann-Krayer*, *Die Volkskunde als Wissenschaft*, Zürich, 1902. Γ. 'Α. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 21.

2. *Eugen Mogk*, *Wesen und Aufgaben der Volkskunde*, ἐν *Mitteilungen des Verbandes dt. Vereine für Volkskunde* (Korrespondenzblatt), 6, Νοέμβριος, 1907, 1-9. 'Ανατύπωσις ἐν *Mitteldeutsche Blätter für Volkskunde*, I, Leipzig, 1926, σ. 17-24.

3. *Hans Naumann*, *Grundzüge der deutschen Volkskunde*, Leipzig, 1929, ἐκδ. 2α, σ. 11 κ.ἐξ.

4. *Lévy-Bruhl*, *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, 9η ἐκδ., Paris 1951. *La morale et la science des moeurs*, 15η ἐκδ., Paris, 1953. *Die Seele der Primitiven*. Düsseldorf-Köln, 1956. *La mentalité primitive*, 15η ἐκδ. Paris, 1960.

5. Βλ. Γ. 'Α. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 23.

6. «gesunkenes Kulturgut» (καταπεπτωκὸς πολιτιστικὸν ἀγαθόν).

τοῦτο γίνεται κτῆμα τῆς ὅλης κοινωνίας. Εἰδικώτερον ἐρωτᾶται τί ὁ λαὸς ἐκλέγει ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ εἰς αὐτὸν προσφερομένου ὕλικου παρὰ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ποίας μεταβολᾶς ὑφίσταται τοῦτο καὶ πῶς ὑπ' αὐτοῦ ἀφομοιοῦται. Ἐπειτα εἰς ποίους ψυχολογικοὺς λόγους ὀφείλονται αἱ μεταβολαὶ αὗται καὶ πῶς θὰ ἐρμηνευθῇ τὸ φαινόμενον τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω κινήσεως μεταξὺ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου στρώματος¹. Εἰς τὴν ἀντίληψιν ὡσαύτως τοῦ Naumann, καθ' ἣν ὁ καθ'αυτὸ λαὸς δὲν εἶναι ἐθνικῶς διαφοροποιήσιμος, ἀντετάχθη ὁ A. Bach, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζει βεβαίως ὅτι εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ὑπάρχουν στοιχεῖα πρωτογενεῶς μορφῆς καὶ αὐτὰ ὅχι μόνον εἰς τὰ κατώτατα αὐτῶν στρώματα, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχουν καὶ διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχικὴν ἰδιοσυστασίαν, αἱ ὁποῖαι τοὺς διαφοροποιοῦν. Ἡ λαογραφία, λέγει, ἀποβλέπει πρωτίστως εἰς στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ἀπλότητα ἐνὸς λαοῦ ἢ τὰς ὀργανικῶς ἀναπτυχθεῖσας ομάδας του, ζητοῦσα νὰ γνωρίσῃ τὴν πνευματικὴν ἰδιοφυΐαν τοῦ ἀγνώστου ἀνθρώπου ἐνὸς ὠρισμένου λαοῦ, ὅχι τὴν τοῦ λαϊκοῦ ἐν γένει ἀνθρώπου². Οὕτως ὁ σκοπὸς οὗτος καθιστᾷ τὴν λαογραφίαν ἐθνικὴν ἐπιστήμην³. Ἐπίσης ἡ διάκρισις δύο λαϊκῶν στρωμάτων, ἐνὸς ἀνωτέρου καὶ ἐνὸς κατωτέρου, καὶ ἡ ἰδέα ὅτι τὰ λαϊκὰ δημιουργήματα μόνον εἰς τὸ ἀνώτερον στῶμα παράγονται, εὔρον σφοδροὺς ἐπικριτάς, διότι ἐθεωρήθησαν ὅτι εἶχον τὴν τάσιν νὰ χωρίσῃ τὸν λαὸν εἰς δύο πνευματικῶς ἀνομοίας ομάδας⁴.

Αἱ θεωρίαι τοῦ Naumann κατεπελεμθήσαν, κυρίως διότι περιόριζον τὴν λαογραφικὴν ἐρευνᾶν εἰς τὰς πρωτογενεῖς τῶν λαῶν παραστάσεις καὶ δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὰς φιλεταίκας, τὰς γεωγραφικὰς καὶ τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν διαφοράς. Ἐκεῖνο ὅπερ παρέμεινεν ἀπὸ τὰς βασικὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις εἶναι ὅτι κατερρίφθη ἡ ἰδέα περὶ τῆς λαϊκῆς ἰδιοφυΐας, ὅπως αὕτη εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ τῶν ρωμαντικῶν. Ἐπηκολούθησε κατόπιν στροφή πρὸς τὰ ὀπίσω, στροφή πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ W. H. Riehl.

Ἀπὸ τοῦ 1924 ὁ Adolf Spamer προσεπάθησε νὰ προσδώσῃ εἰς τὴν λαογραφίαν τὸν χαρακτήρα ἐθνικῆς ἐπιστήμης, ἐχούσης ὡς ἔργον τὴν ἐρευνᾶν τῆς πνευματικῆς ἰδιοσυστάσεως τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ ἐν τῷ πλαισίῳ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Ὅπως ὁ W. H. Riehl, οὕτω καὶ ὁ A. Spamer θεωρεῖ τὴν δημῶδη παράδοσιν μόνον ὡς μέσον, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ φορέως τῆς, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ⁵. Ἡ λ. λαὸς ἔχει, κατ' αὐτόν, δύο ἐκδοχάς: πρῶτον γενικὴν, καθ' ἣν ὡς λαὸν ἐννοοῦμεν τὴν ὅλην ἐθνικὴν κοινότητα, τὴν ὁποῖαν συνέχουν ἡ συναίσθησις τῆς κοινῆς κατα-

1. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἄν., σ. 23-24.

2. Adolf Bach, Deutsche Volkskunde. Ihre Wege, Ergebnisse und Aufgaben. Eine Einführung, Leipzig, 1937, σ. 44. Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἄν., σ. 24-25.

3. Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἄν., σ. 23-24.

4. R. Wolfram, Volkstanz nur gesunkenes Kulturgut? Zeitschrift für Volkskunde, N. F. III, 1932, σ. 26. Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἄν., σ. 25.

5. Adolf Spamer, Deutsche Volkskunde als Lebenswissenschaft vom deutschen Volkstum. Sonderausgabe aus: Hofstaetter - Schnabel. Grundzüge der Deutschkunde, II. 1933, σ. 253. Τοῦ αὐτοῦ, Wesen, Wege und Ziele der Volks-Aufgaben der Volkskunde, ἐν Die Deutsche Volkskunde, herausgegeben von Prof. Dr. Adolf Spamer, τόμ. I, Leipzig, 1934, σ. 3 κ.ἐξ. Γ. Ἀ. Μέγα ν, ἐνθ' ἄν., σ. 26-27.

γαγῆς, τὰ ὁμότροπα ἦθη καὶ αἱ κοιναι παραδόσεις, καὶ δεύτερον μερικωτέραν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐννοοῦμεν τὸ κατώτερον στρώμα τῆς κοινωνίας ἐντὸς τῶν οὕτω φυλετικῶς καθορισθέντων ὁρίων. Κατ' αὐτὸν αἱ ἐννοιαὶ τοῦ *populus* καὶ τοῦ *vulgus in populo* συνεννοῦνται εἰς τὴν λαογραφίαν, ἡ ὁποία δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς προσωπικὰς ιδέας καὶ τὰ ἀτομικὰ ἐπιτεύγματα, ἀλλὰ διὰ τὴν γενικωτέραν τῆς ψυχῆς διάθεσιν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις, τῶν ὁποίων ἡ παρατήρησις κάμνει τὰς διαφόρους λαϊκὰς ὁμάδας, φυλάς, λαοὺς καὶ ἐν γένει τοὺς ἀνθρώπους νὰ φαίνωνται ἡνωμένοι εἰς σαφεῖς πνευματικὰς ἐνότητας¹. Οὐσιώδης ἐπίσης, κατὰ τὸν Spamer, εἶναι ἡ ἐξέτασις τοῦ λαοῦ ἐν τῇ κοινωνικῇ αὐτοῦ διαρθρώσει. Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον ὁ Spamer νομίζει ὅτι ἡ ἀπακριβῶσις τῶν ζητημάτων δύναται νὰ γίνη μὲ τὴν οἴγκρισιν αὐτῶν πρὸς ἀναλόγους λογογραφικὰς διαπιστώσεις εἰς ἄλλους λαοὺς.

Ἀντίθετος πρὸς τὰς περὶ τῆς λαογραφίας ἀντιλήψεις τοῦ Spamer ὑπῆρξεν ὁ Otto Lauffer (1922), ὅστις εἰς τὸν πρυτανικὸν τοῦ λόγον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἀμβούργου ἐδίδαξεν ὅτι ἡ λαογραφία ὀφείλει ν' ἀποβῇ κάτοπτρον τοῦ λαϊκοῦ βίου, νὰ τὸν ἐξεικονίζῃ ὥς εἶναι καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ ἀπὸ πότε καὶ διατί εἶναι τοιοῦτος². Ἡ δὲ διαπραγματεύσις, κατ' αὐτόν, τοῦ ἁπλοῦ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸ ψυχολογικὸν ἔργον τῆς λαογραφίας. Πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην δὲν ἦτο σύμφωνος ἕτερος ἐρευνητής, ὁ Karl Reuschel (1924), ὅστις ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ μελέτη τῶν πραγμάτων τοῦ λαοῦ εἶναι τοῦ λαοῦ ὁδηγεῖ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ψυχῆς τῶν ποσῶν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁποία τὴν ἐξδημιούργησεν. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ψυχολογικοῦ σκοποῦ ὁ K. Reuschel εἰσηγάγετο καὶ τὴν φυσικοανθρωπολογικὴν ἐξέτασιν εἰς τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν, ἥτις κατεπευκίσθη ὑπὸ τοῦ Hoffmann-Krayer καὶ ἄλλων ἐρευνητῶν.

Ὁ Adolf Bach καὶ ὁ M. Wähler ἐπ' αὐτὸν εἰς τὴν ἄποψιν τοῦ Riehl, τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς λαογραφίας ὡς αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης ἐν Γερμανίᾳ. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος προσέδωκε πνευματικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς λαογραφίας καὶ περιέλαβεν εἰς αὐτὸ καὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ χώρου, ἡ ὁποία, καὶ αὐτόν, προσδίδει νόημα εἰς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου³. Ὁ δ' ἕτερος διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς γερμανικῆς λαογραφίας εἶναι λαοψυχολογικός⁴.

Ἀνάλογον γνώμην πρὸς τὴν ἄποψιν τοῦ A. Bach διετύπωσεν ὁ W. R. Bascom, ἀντικαταστήσας τὸν ὅρον λαογραφία (*Volkskunde*) διὰ τοῦ ἀνθρωπο-

1. Βλ. Γ. 'Α. Μέγαν, ἐνθ' ἀν., σ. 26-27.

2. Otto Lauffer, Rede über deutsche Altertums- und Volkskunde, ἐν Hamburgische Universität. Reden gehalten zur Feier des Rektoratswechsels 1922, Hamburg, 1923, σ. 21 κ.εξ.

3. Γ. 'Α. Μέγα, ἐνθ' ἀν., σ. 29.

4. Karl Reuschel, Deutsche Volkskunde im Grundriss, II, Leipzig und Berlin 1924, σ. 9 κ.εξ.

5. Adolf Bach, Deutsche Volkskunde. Ihre Wege, Ergebnisse und Aufgaben. Eine Einführung, Leipzig 1937, σ. 33, 76.

6. M. Wähler, Volkskunde als Grundwissenschaft, ἐν Niederdeutsches Jahrbuch für Volkskunde, herausgegeben durch H. Tardel, 21. Bd., Bremen, 1947, σ. 111 κ.εξ.

γία, ὡς συνήθως ὀνομάζεται αὕτη ἐν Ἑνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Ἐφ' ὅσον, κατ' αὐτόν, ἡ ὕλη τῆς λαογραφίας ἀποτελεῖ μέρος τῆς πολιτιστικῆς ὕλης, αὕτη ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἀνθρωπολογία¹. Ἡ ὕλη τῆς λαογραφίας ἀναφέρεται εἰς τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὰς τέχνας, πολλαὶ δὲ ἄλλαι ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑπάγονται εἰς τὴν ἐθνογραφία². Εἰς μεταγενεστέραν μελέτην τοῦ ὁ W. Bascom εἰσηγήθη τὸν ὅρον π ρ ο φ ο ρ ι κ ῆ τέ χ ν η διὰ τὰ ἐν γένει μνημεῖα τοῦ λόγου ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον, παραδεχόμενος συγχρόνως τὴν διεισδυσιν λογοτεχνικῶν θεμάτων εἰς τὴν δημῶδη παράδοσιν καὶ ἀντιστρόφως³.

Ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως προσπαθοῦν νὰ θεμελιώσουν τὴν σχέσιν λαογραφίας καὶ κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας νεώτεροι ἐρευνηταί. Ὁ E. J. Lindgren θεωρεῖ ἀναγκαῖον τὸν σύνδεσμον τοῦτον⁴, διότι ἡ λαογραφία, περιοριζομένη εἰς τοὺς ἀγροτικούς κυρίως τομεῖς τῶν τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν, πρέπει νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἔρευναν τῶν ἀντιστείνων φαινομένων τῶν πρωτογόνων κοινωνιῶν καὶ τὴν κοινωνιολογικὴν ἔρευναν τῶν τεχνολογικῶς προηγμένων κοινωνιῶν.

Τὴν συνάρτησιν ταύτην τῆς λαογραφίας πρὸς τὴν ἀνθρωπολογικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν ἔρευναν ἀναπτύσσουν ὁ Sigurd Eriksen⁵ καὶ Stith Thompson⁶. Ἡ ἐθνολογία, ὡς ἀποκαλεῖ τὴν λαογραφίαν ὁ Eriksen⁷, ἀπαιτοῦται νὰ γνωρίσῃ «ἀντικειμενικῶς» τὴν ὕλην αὐτῆς, τὰς καταστάσεις καὶ τοὺς ὁρίους, αἵτινες συνδέονται με αὐτὴν καὶ νὰ ἀναλύῃ, εἰς τὴν παράδοσιν καὶ τὴν κατεργασίαν. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ διαφέροντος τῆς ἐπιστήμης ταύτης πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ προετοιμασία τῆς ὕλης, ἡ προεργασία μὲ βάσιν σχετικὰς μεθόδους ἐρεύνας, ἡ κριτικὴ τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων, ἡ προσφυγὴ εἰς συγγενεῖς βοηθητικὰς ἐπιστήμας καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀντλησις ὁμοίων ἢ ἀναλόγων στοιχείων⁸, πάντα ταῦτα πρέπει νὰ γίνωνται ἐν σχέσει καὶ ἐν ἀναφορᾷ πάντοτε πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὡς

1. W. R. Bascom, Folklore and Anthropology, ἐν Journal of American Folklore, LXVI, 1953, σ. 286.

2. Ἐνθ' ἀν., σ. 285.

3. Βλ. τοῦ αὐτοῦ ἄρθρον ἐν Journal of American Folklore, LXVIII, 1955, σ. 249.

4. Βλ. The Collection and Analysis of Folklore, ἐν The Study of Society, ed. by F. L. Barlett, M. Ginsberg, E. J. Lindgren and R. H. Thouless, London, 1939, σ. 238 κ.ἐξ.

5. S. Eriksen, Regional European Ethnology, Folkv, 1937, σ. 89-107, αὐτόθι, 1938, σ. 263-294.

6. Stith Thompson, Advances in Folklore Studies, ἐν Anthropology Today, ed. by A. L. Kroeber, Chicago, 1953, σ. 587-596.

7. Εἰς τὴν σύγκρισιν τῆς λαογραφικῆς ὁρολογίας συνετέλεσε πολὺ ὁ Eriksen.

8. Ἡ συγκριτικὴ αὕτη ἔρευνα, κατὰ τὸν Eriksen, δύναται νὰ γίνη εἴτε μὲ χρησιμοποίησιν στοιχείων ἐκ διαφόρων ἐθνῶν εἴτε μὲ ἀναδρομὴν εἰς τὸ παρελθὸν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Παρὰ ταῦτα ὁ ἐρευνητὴς οὗτος ἀπέδιδεν εἰς τὴν μέθοδον ταύτην δευτερεύουσαν σημασίαν. Τὴν ἐθεώρει χρήσιμον τότε μόνον, ὅταν δι' αὐτῆς ἐξηκριβοῦτο ποῖα στοιχεῖα τοῦ παρόντος προέρχονται ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ εἶναι ἀποκεκομμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν.

ἄτομον, ἀλλ' ὡς κοινωνικὸν ὄν. 'Εκάστη μελέτη πρέπει ν' ἀναχωρῇ ἀπὸ «τὸ νῦν» (τὸ παρόν), τὸ ὁποῖον δύναται τις μετ' ἀκριβείας νὰ ἐξετάσῃ. Ἡ ἔρευνα τοῦ παρόντος θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν σύλληψιν καὶ κατανόησιν τῶν τε ὕλικῶν καὶ ψυχολογικῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἀσκοῦν σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς συγχρόνου λαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ ἀπόψεις αὗται τοῦ Erixon εἶναι συναφεῖς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Br. Malinowski (1884-1942), ὅστις δὲν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν παράδοσιν (tradition) καὶ τὴν συνέχειαν ἐνὸς πολιτισμοῦ. Αἱ ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ πρέπει κατ' αὐτὸν νὰ ἐξετάζωνται ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς λειτουργικότητός των. 'Ο,τι ἐπιβιοῖ εἰς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν ἐκ παλαιότερων χρόνων, τοῦτο ἔχει μίαν κοινωνικὴν χρησιμότητα καὶ ἐξυπηρετεῖ κάποιαν πρακτικὴν ἀνάγκην, ἔστω καὶ ἂν εἶναι παρηλλαγμένον τὸ ἀρχικόν του περιεχόμενον καὶ παρηλλαγμένη ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ σκοπιμότης. Πρὸς σύλληψιν τῆς ὁλότητος ἐνὸς συγχρόνου λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἡ λαογραφία εἶναι ἀναγκαῖον νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν κοινωνιολογίαν.

Τὸ θέμα τῆς ἀλληλοδιεισδύσεως λαογραφίας καὶ γενικωτέρας κοινωνικῆς ἐπιστήμης ἐπέδιδξε νὰ ἐπιλύσῃ ὁ Βέλγος λαογράφος Albert Marinus διὰ τῆς κοινωνιολογικῆς ἀντιλήψεως τῶν λαογραφικῶν φαινομένων¹. ἐπηρεασθεὶς ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς νεωτέρας γαλλικῆς κοινωνιολογικῆς Σχολῆς Emile Durkheim. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπολογικὴν Σχολὴν τοῦ Br. Malinowski² δύναται νὰ συνδεθῇ ἡ ἀντίληψις τοῦ Marinus, ἐὰν ὅπου οὗτος ὑποστήσῃ τὴν ἀπόψιν ὅτι τὰ λαογραφικὰ γεγονότα διαδοματίζουσιν ἐνεργῶν κοινωνικὸν πρᾶγμα καὶ δὲν εἶναι νεκρὰ ἐπιβιώσεις.

Τὴν σχέσιν τῆς λαογραφίας πρὸς τὴν συγκριτικὴν θρησκαιολογίαν ἐμελέτησεν ὁ A. Hultkrantz³, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ὕλικόν τῆς θρησκαιολογίας συμβαίνει νὰ συμπίπτῃ ἐν μέρει πρὸς τὸ λαογραφικόν. Καίτοι δ' ὑφίσταται κοινότης τῆς ὕλης, δυνατόν καὶ τῆς μεθόδου ἐρεῦνης, ἐν τούτοις δὲν τίθεται ζήτημα συντατισμοῦ τῶν δύο κλάδων.

Τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς λαογραφίας ὡς ἱστορικῆς ἐπιστήμης δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὰς φιλολογικοῖστορικὰς ἀρχὰς τῆς διαμορφώσεώς της, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν νεωτέραν ἀνθρωπολογικὴν θεωρίαν. Οὕτως αἱ λαογραφικαὶ ἐργασίαι τῶν ἀδελφῶν Grimm εἶναι συνδεδεμέναι πρὸς τὴν ἀρχαιότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, τὴν ὅποιαν ἀπεδείκνυνεν ἡ ἀρχαιότης τοῦ λαϊκοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Gaston Paris ἠθέλησε ν' ἀναστηλώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς μεσαιωνικῆς Δύσεως διὰ μέσου τῆς ἐπικῆς παραδόσεως⁴. Κατὰ τὸν G. L. Gomme διὰ τῶν λαογραφικῶν φαινομένων

1. Albert Marinus, L'importance sociologique du folklore, Bruxelles, 1934, σ. 6-22. — Le folklore dans le conformisme social, Bruxelles, 1934. — Critique, methode et conceptions dans le folklore, Bruxelles, 1935. — Philosophie et l'art populaire, Bruxelles, 1937. — Folklore historique et folklore sociologique, 1935. — Culture et Traditions, 1939.

2. Br. B. Malinowski, Myth in primitive psychology, London, 1926.

3. A. Hultkrantz, ἐν Ethnos, XXI, 1956, σ. 11-29.

4. Gaston Paris, Les contes orientaux dans la littérature du moyen âge, Paris, 1875. — Histoire poétique de Charlemagne, Paris, 1905.

τοῦ παρόντος δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ τεκμηρίωσις τοῦ παρελθόντος. Οὕτω π.χ. ὁ γεωργικὸς βίος τῆς σήμερον, ὁ μὴ ἐπηρεασθεὶς εἰσέτι ὑπὸ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, δύναται νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸν ἀνάλογον εἰς παρωχημένας ἐποχάς. Ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἡ λαογραφία θεωρεῖται ἱστορικὴ ἐπιστήμη, εἶναι ὁ Franz Boas. Ἀφοῦ ὁ πολιτισμὸς εἶναι, κατ' αὐτόν, φαινόμενον ἱστορικόν, ἔπεται ὡς ἐκ τούτου ὁ ἱστορικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἀσχολουμένης μὲ αὐτόν. Ὁ F. Graebner, διαγράφων τὰ γενικὰ πλαίσια τῆς ἐθνολογικῆς μεθόδου, λέγει ὅτι ἡ λαογραφία εἶναι ἱστορικὴ ἐπιστήμη, διότι συμβάλλει εἰς τὴν ἱστορικὴν διερεύνησιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐτερος ἐρευνητής, ὁ W. Schmidt, λέγει ὅτι αὕτη χρησιμοποιοῖ τὰ δεδομένα ἐκείνα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια «κείνται πέρα τοῦ χρόνου τῆς γραπτῆς παραδόσεως». Τέλος ὁ εἰσηγητὴς τῆς νέας ἱστορικῆς Σχολῆς ἐν τῇ κοινωνικῇ ἀνθρωπολογίᾳ Evans-Pritchard ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς συγχρόνους λαογράφους, ὡς π.χ. τὸν S. Erixon, ὁ ὁποῖος, υἱοθετήσας τὰς θεωρίας του, νομίζει ὅτι ἡ λαογραφία περιλαμβάνει στοιχεῖα, θεσμοὺς καὶ κοινωνικὰς διαμορφώσεις μὲ μακροχρόνιον παρελθὸν καὶ πλείστας μεταβολάς. Ὡς ἐκ τούτου ἡ κατανόησις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀδύνατος ἄνευ ἱστορικοῦ προποταλισμοῦ καὶ ἱστορικῆς μεθόδου¹.

Κατὰ τὰ τελευταῖα μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἔτῃ ἔκαμε τὴν ἐμφάνισιν τῆς μίᾳ νέᾳ θεώρησις, ἀναφερομένη εἰς τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ R. Redfield καὶ τοῦ G. Foster. Κατὰ τὸν πρῶτον ἡ λαϊκὴ κοινωνία φερόμενος ὡς λαογραφικὸν φαινόμενον, ὑφίσταται καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἐξελικτικῆς τεχνολογικῆς κοινωνίας ἀφομοιωμένας πλείστα στοιχεῖα αὐτῆς. Κατὰ τὸν δεῦτερον ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς εὐρίσκειται καὶ εἰς τὰ ἀστικὰ στρώματα τῆς κοινωνίας καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἀγροτικὴ κοινωνία ὑποτῇ ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ ἀποβάλλει ἐν μέρει τὰ λαϊκὰ χαρακτηριστικά της². Ἀναφερόμενος εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τοῦ ὕλικοῦ πολιτισμοῦ τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς ὁ Foster τονίζει ὅτι ὁ ἐν λόγῳ πολιτισμὸς δὲν εἶναι δημιουργήμα τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἀλλὰ ἐπίτευγμα, προερχόμενον ἐξ ἀφομοιώσεως παλαιότερων προτύπων τῶν προηγμένων ἀστικῶν στρωμάτων³. Αἱ ἀπόψεις αὗται ἐνθυμίζουν τὴν θεωρίαν τοῦ Naumann ὡς καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Eugen Fehrle, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πρωτοτυπία εἰς τὸ λαϊκὸν πνεῦμα. Ἡ θεωρία τοῦ Fehrle διαφέρει τῆς τοῦ Naumann εἰς τὸ ὅτι τὰ δημιουργήματα τοῦ λαοῦ ἀποδίδονται οὐχὶ εἰδικῶς εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀτομικὴν νοημοσύνην καὶ ἐφευρετικότητά. Ὁ Ἀγγλος ἐρευνητής R. Gallop ἐκ τῆς μελέτης τῆς πορτογαλικῆς λαογραφίας συνεπέρανεν ὅτι ἡ λαϊκὴ προφορικὴ παράδοσις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ προῆλθεν ἐκ τῆς πνευματικῆς καλλιεργημένης παραδόσεως, ἡ ὁποία ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγένετο κτῆμα τοῦ λαοῦ. Εἰς ὅμοια συμπεράσματα κατέληξαν ἄλλοι ἐρευνηταὶ δι' ὠρισμένα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀγροτικῶν τάξεων ἐν Ἰσπανίᾳ, Ρωσίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ⁴.

1. Βλ. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 30-34.

2. ἐνθ' ἀν., σ. 34-35.

3. ἐνθ' ἀν., σ. 35.

4. ἐνθ' ἀν., σ. 37-38.

Τὰς ἀπόψεις ταύτας ἐσυστηματοποίησεν ὁ ἐκπρόσωπος τῆς συγχρόνου βρετανικῆς λαογραφίας L. Raglan¹. Οὗτος δὲν ἀρνεῖται πνευματικὰς ἱκανότητας εἰς τὸν λαόν, ἀλλ' αὐταὶ συνίστανται, ὡς νομίζει, κυρίως εἰς ἀφομοίωσιν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς διασκευὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσλαμβανομένων πολιτιστικῶν στοιχείων. Τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελοῦν ἀπομιμήσεις καὶ ἀφομοιώσεις προηγουμένων προτύπων. Οὕτω π.χ. ἡ λαϊκὴ ἱατρικὴ εἶναι, λέγει, ἡ ἄλλοτε ἐπιστημονικὴ ἱατρικὴ τῶν πεπαιδευμένων τάξεων, οἱ δὲ λαϊκοὶ χοροὶ εἶναι ἀπομιμήσεις χορῶν, οἱ ὅποιοι συνηθίζοντο εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τοὺς οἴκους βασιλέων καὶ εὐγενῶν².

Ἐνῶ ὁ Raglan ἐρμηνεύει τὰ φαινόμενα τοῦ λαϊκοῦ ἐν συναρτῇσιν πρὸς τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν ἀποδίδων αὐτὰ εἰς αὐτόν, ἀντιθέτως ὁ Yuri Sokolov ἀποδίδει ἀπολυτὸν δημιουργικότητα εἰς τὸν λαόν, ἀρνούμενος τὴν διοχέτευσιν πολιτιστικῶν στοιχείων ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων εἰς αὐτόν³. Τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ παραδέχονται καὶ ἄλλοι Ρῶσοι ἐρευνῆται ὡς π.χ. ὁ P. G. Bogatyrev⁴.

Εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ τὸν Gaston Paris ὁ J. Bédier ἔθηκε νέα ὁρόσημα εἰς τὴν λαογραφικὴν κίνησιν. Οὗτος ἡρνήθη, ὡς ὁ J. Meier, τὴν δυνατότητα μιᾶς ὁμαδικῆς δημιουργίας. Προφορικὴ ἱστορικὴ παράδοσις, λέγει, δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνον διὰ τῆς συγγραφῆς⁵. Ἐτερος συμπατριώτης του, ὁ Julien Tiersot, διετύπωσε τὴν γνώμην ὅτι ὅποιοδήποτε λαϊκὸν ἔργον πρέπει νὰ ἔσται ἐννοητικόν, μίαν ἐποχὴν καὶ μίαν πατρίδα⁶. Ὑπάρχουν, λέγει, πνεύματα ἀπλᾶ, γεννηθέντα εἰς περιβάλλοντα ἀπολίτιστα, ἀρκετὰ πηγαῖα καὶ διαθέσιμα μορφαὶ ἀπλᾶς, ὡς τὰς τῆς δημώδους ποιήσεως. Αὗται αἱ ἀπλᾶς ἰδιοφυΐαι εἶναι οὐσιαστικαὶ τῶν δημῶδων ἁρμολογιῶν⁷.

Ἄλλος Γάλλος ἐρευνητής, ὁ P. Sébillot, ὁ ὅστις, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, προσεπάθησε νὰ συνδέσῃ τὴν λαογραφίαν πρὸς τὴν ἐθνογραφίαν, ἐπίστευεν ὅτι ἡ θεωρία τῶν Tylor-Lang περὶ ἐπιβιώσεων δὲν εἶναι ἐντελὴς ἀβάσιμος⁸. Εἶτα ὁ P. Saintyves ὥρισε τὴν λαογραφίαν ὡς ἐπιστήμην τῆς παραδόσεως κυρίως τῶν κατωτέρων στρωμάτων ἐνὸς πολιτισμένου λαοῦ⁹ ἢ ἐπιστήμην τοῦ βίου τοῦ λαοῦ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ¹⁰. Τὴν ἐθνογραφίαν ἐθεώρει ὡς ἐπιστήμην τοῦ ὕλικου καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν πρωτογόνων, δηλαδὴ τῶν ἀγνοούντων τὴν γραπτὴν παράδοσιν. Δὲν ἀπέκλειεν ὅμως καὶ τὴν μελέτην τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, διότι τὸ λαογραφικόν

1. Lord Raglan, The Scop of Folklore, Folk-Lore, LVII, 1946, σ. 98-105.-The Origin of Folk-Culture, Folk-Lore, LVIII, 1947, σ. 250-260.

2. Βλ. Θ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἄν., σ. 38-39.

3. Ἐνθ' ἄν., σ. 41-42.

4. P. Bogatyrev, Le costume national villageois du point de vue fonctionnel dans la Slovaquie Morave, ἐν Travaux du Ier Congrès international de Folklore, Paris, 1938.

5. J. Bédier, Les légendes épiques, τόμ. I-IV, Paris, 1908-1913, τόμ. III, σ. 267.

6. J. Tiersot, La chanson populaire, ἐν Encyclopédie de la Musique, Paris, 1930, σ. 3002.

7. Ἐνθ' ἄν., σ. 3002-3003.

8. P. Sébillot, Le paganisme contemporaine chez les peuples celto-latins, Paris, 1908. Θ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἄν., σ. 13.

9. P. Saintyves, Manuel de Folklore, Paris, 1906, σ. 39.

10. Ἐνθ' ἄν., σ. 30-31.

πνεῦμα ἀνευρίσκεται οὐ μόνον εἰς τοὺς χειρώνακτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλέον μορφωμένους¹. Πρὸς τούτοις ἐδίδαξεν ὅτι «χωρὶς ἐπιτοπίαν μελέτην τῶν φαινομένων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λαογραφία»².

Συνεχίζομεν τὴν ἐξέτασιν τῶν περὶ λαογραφίας ἀντιλήψεων ἐτέρου ἐν Γαλλίᾳ ἐπιφανοῦς λαογράφου, τοῦ Arnold van Gennep. Ἀναχωρῶν οὗτος ἀπὸ τὰς βασικὰς ιδέας τοῦ Auguste Comte καὶ τοῦ H. Spencer θεωρεῖ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ὡς ζωντανὸν ὄργανισμὸν καὶ εἰσηγεῖται διὰ τὰς λαογραφικὰς σπουδὰς τὴν βιολογικὴν μέθοδον. «Ὁ θέλων νὰ ἐνδιαφερθῇ, λέγει, διὰ τὴν λαογραφίαν ὀφείλει νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἱστορικὴν στάσιν καὶ νὰ παραδεχθῇ τὴν τῶν ζωολόγων καὶ βοτανικῶν, εἴτινες σπουδάζουσιν τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ εἰς τὴν ζωντανήν των ὑπαρξιν, εἰς τὸ ζωντανὸν των περιβάλλον· ν' ἀντικαταστήσῃ λοιπὸν τὴν ἱστορικὴν μὲ τὴν βιολογικὴν μέθοδον»³. Ἡ λαογραφία εἶναι κατ' αὐτὸν ἐπιστήμη συνθετικὴ, ἰδιαίτερος ἀσχολουμένη μὲ τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ τοὺς χωρικοὺς, καθὼς καὶ μὲ τὰ ἐκ τοῦ βίου τῶν χωρικῶν διατηρούμενα εἰς τ' ἀστικὰ κέντρα⁴. Αὕτη ἐπίσης ἐξετάζει τὴν ἱστορίαν τῶν θεσμῶν, τοῦ δικαίου, τῆς λαϊκῆς φιλολογίας, τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ βιοτεχνίας οὐχὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιβάλλον, εἰς τὸ ἑαυτὰν ἐκδηλοῦνται⁵. Ἐπειτα ἡ λαογραφία δὲν ἀποσκοπεῖ μόνον τὴν ἐξέτασιν τῶν υπολειμμάτων τῶν παλαιότερων θεσμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων γεγονότων⁶. Περὶ ἀπέρρεται δ' οὐ μόνον νὰ συλλέξῃ καὶ διαφυλάξῃ τὰ τελευταῖα δείγματα τοῦ ἰσχυροῦς εἰς ἕκαστον λαὸν χαρακτῆρος, ὅσα περιεσώθησαν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς νέας μορφὰς τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ νὰ μελετήσῃ. Αἱ νῦν αὖται μορφὰι ἐδημιουργήθησαν ἀπὸ τὰς ἰδίας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐξαλειφθέντων ἢ φθιόντων λαογραφικῶν φαινομένων⁷.

Ἀντίθετος ὁ A. v. Gennep πρὸς ὅλους ὅσοι περιορίζον τὸ πεδίου τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν μελέτην τῶν λειψάνων τοῦ παρελθόντος ἐπεζήτησε κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ ἐθνογραφίᾳ καὶ εἶτα ἐν τῇ λαογραφίᾳ νὰ παρουσιάσῃ τὸ «ζωντανόν» καὶ τὸ «σύγχρονον».

Ἡ λαογραφία εἶναι διὰ τὸν A. v. Gennep κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ἐξετάζουσα τὸν ἄνθρωπον μὲ ἰδίαν μέθοδον καὶ ἰδίους σκοποὺς. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι διὰ τὴν λαογραφίαν ὑπάρξεις ζωνταναί. Εἶναι λοιπὸν φυσικόν, αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ποικίλαι ἐκδηλώσεις αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ νὰ εὐρίσκωνται εἰς συνεχῆ κίνησιν καὶ μεταβολήν. Ὅθεν, διὰ νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν σημασίαν, δὲν πρέπει νὰ τὰς βλέπωμεν κατὰ τρόπον μηχανικόν — στατικῶς — καὶ ὡς φαινόμενα μεμονωμένα ἢ μόνον ὡς ἱστορικὰ δεδομένα, ἀλλὰ νὰ τὰς τοποθετῶμεν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐξετάζοντες καὶ ἐρευνῶντες πλὴν τῶν ἄλλων καὶ τοὺς ζωντανοὺς φορεῖς τούτων. Κατόπιν,

1. Ἐνθ' ἀν., σ. 33 καὶ 34.

2. Ἐνθ' ἀν., σ. 76.

3. A. v. Gennep, Le Folklore, Paris, 1924, σ. 33-34.

4. Ἐνθ' ἀν., σ. 29.

5. Ἐνθ' ἀν., σ. 29-30.

6. Ἐνθ' ἀν., σ. 30.

7. Ἐνθ' ἀν., σ. 33.

διαχωρίζοντες τὸ «οὐσιαστικόν» ἀπὸ τὸ «συμπτωματικόν», τὸ «παλαιόν» ἀπὸ τὸ «νέον» καὶ τοὺς παράγοντας τῆς ζωῆς καὶ ἀνανεώσεως τῶν λαογραφικῶν φαινομένων θὰ εἶναι δυνατόν νὰ φθάνωμεν εἰς ἐρμηνεϊκὰς διαφωτιστικὰς καὶ ἀξιόλογα συμπεράσματα¹.

Μὲ τὸν προσανατολισμὸν τοῦτον τῆς λαογραφίας ὡς ἐπιστήμης, ἐπιδιωκούσης τὴν ἔρευναν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνικῶν του σχέσεων, ὁ Α. v. Gennep ἀφ' ἐνὸς μὲν τονίζει τὸν ὁμαδικὸν χαρακτῆρα τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀσχολεῖται νὰ καταδείξῃ τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν διαδραματίζει εἰς αὐτὰ τὸ ἄτομον ὡς δύναμις δημιουργικὴ καὶ ἀνανεωτικὴ, ὑφιστάμενον τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁμάδος, ἀλλὰ καὶ ἐπιδρῶν ἀντιστοίχως εἰς αὐτήν. Τοιοῦτοτρόπως, θέτων τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ ὁμάδος καὶ ατόμου ἐν τῇ λαογραφίᾳ, ἐπιτυγχάνει νὰ φθάσῃ εἰς νέαν θεώρησιν παραδόσεως καὶ ἀνανεώσεως, καθορίζων τὴν ἑκτασιν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ «συγχρόνου» καὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον διανοίγει ὁδοὺς καὶ δημιουργεῖ προϋποθέσεις διὰ τὸ «μέλλον»².

Εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ θεωρητικοῦ του ἔργου ὁ Α. v. Gennep φαίνεται νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ R. Weiss³. Συμπεριτέον δ' ὅτι τόσον ὁ Γάλλος, ὅσον καὶ ὁ Ἑλβετὸς λαογράφος πιστεύουν ὅτι ἐκκρίνεται ἡ λαογραφία πρὸς τὴν ἐθνογραφίαν. Ἡ συνάντησις, ἐνδεχομένως, δὲ καὶ συντάκτις, αὕτη καθίσταται ἐμφανεστέρᾳ ἐκ τῶν συγχρόνων λαογραφικῶν Ἀτλάντων, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἀνορθωθῶν καὶ ἐθνογραφικαί⁴. Συμπεριτέον πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ τέχνη τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαιθρου δὲν δύνανται πλεονεξῶς ἀποτελεῖν τὸ μοναδικὸν ἀντικείμενον τῆς λαογραφικῆς σπουδῆς, ἀλλὰ ἀναπληροῦνται καὶ ἡ ὑπαρξὶς τῆς λαογραφίας τῶν πόλεων μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἐργαζομένων λαϊκῶν τάξεων. Τοιοῦτοτρόπως αἱ λαογραφικαὶ σπουδαὶ ἀποκτοῦν μεγαλυτέραν ἢ κατὰ τὸ παρελθὸν ἑκτασιν. Ἐπειτα, ὅσον καὶ ἂν εἶναι μεθοδικώτερον παρεσκευασμέναι ἢ κατὰ τὸ παρελθόν, ἔμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνωνται μόνον εἰς τὸ γραφεῖον καὶ ἀπὸ τὸ γραφεῖον, ἀλλ' ἐπιτοπίως. Ἡ ἐπὶ τόπου ἄμεσος ἀντίληψις τῶν πραγμάτων δι' ἄμέσου παρατηρήσεως ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἐξησκημένων ἐκ τῆς μελέτης καὶ τῆς πείρας, ἡ προσεκτικὴ συγκέντρωσις μαρτυριῶν ἀπὸ στόματος τῶν γνησίων φορέων τῶν λαογραφικῶν πράξεων καὶ φαινομένων, ἡ κριτικὴ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἐπαλήθευσις ἐν συσχετισμῷ πρὸς ἀναλόγους μαρτυρίας ἐκ τοῦ ἰδίου ἢ πλησίον εὗρισκομένου τόπου θὰ γίνεται πρὸ πάσης ἄλλης ἐργασίας. Διὰ τοῦτο ὁ ἐρευνητὴς πρέπει νὰ διαθέτῃ ὁλοκληρωμένην προπαρασκευήν

1. Α. v. Gennep, Manuel de Folklore Français Contemporain, I, 1, Paris, 1943, σ. 20.

2. Ἐνθ' ἂν., σ. 51.

3. Οὗτος εἰς τὸ πεδίον τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης περιλαμβάνει τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ τε πνευματικοῦ καὶ τοῦ ὅλικου πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ. Βλ. τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἔργον του Volkskunde der Schweiz. Grundriss, Erlenbach-Zürich, 1946.

4. Ὡς παράδειγμα ἔστω ὁ ἐλβετικὸς λαογραφικὸς Ἀτλας τῶν Paul Geiger καὶ R. Weiss, Atlas der schweizerischen Volkskunde. Atlas der Folklore Suisse. I, Basel, 1951, II, Basel, 1949 κ.ἐξ. Δ. Οἰκονομίδου, Λαογραφικὸς Ἀτλας, Ἀθηνᾶ, τόμ. ΟΓ' - ΟΔ', ἐν Ἀθήναις, 1973/74, σ. 23.

ειδικότητας και να κοσμήται με μεγάλην ὑπομονήν και ἐπιμονήν, διὰ νὰ δύναται νὰ μελετήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερον τὰ ἐρευνώμενα ἀντικείμενα. Κατόπιν ὁ ἐρευνητής, χωρῶν εἰς τὴν κατάταξιν τοῦ συγκεντρωθέντος ὕλικου του, θὰ χρησιμοποιήσῃ κριτήρια κοινωνιολογικά, διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῇ περισσότερον ἐκδηλὸς ἡ οὐσία τῶν φαινομένων, ἡ λειτουργία και ὁ φορεὺς αὐτῶν ὡς και τὰ μορφολογικά των στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἀφοροῦν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν σύνθεσιν τῶν «λαογραφικῶν πράξεων». Ἄλλ' ἡ ζωὴ τῶν «λαογραφικῶν πράξεων», κατὰ τὸν Α. v. Gennep, εἶναι περίπλοκος και καλὸν εἶναι διὰ τὴν κατανόησίν των νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις. Ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχουν κλειῖδες παγκοσμίως ἰσχύουσαι, ἀλλὰ κάθε πρόβλημα χρήζει ἰδίᾳ μεθόδου, ἀγούσης εἰς πλήρη αὐτοῦ κατανόησιν, τυγχάνει αὐτονόητον. Ἡ ἀπλὴ περιγραφή τῶν πράξεων και ἐνεργειῶν τοῦ λαοῦ δὲν ἐπαρκεῖ, οὔτε δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ. Ἐκάστη πράξις και ἐκδήλωσις λαϊκὴ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἐρμηνεύσωμεν αὐτήν. Εἰς τὴν ἐρμηνείαν δὲ ὑποβοηθεῖ φυσικῶς ἡ κατάδειξις τῆς γεωγραφικῆς ἐξαπλώσεως και ὁ καθορισμὸς ἰσχυροτέρων ἢ ἀσθενεστέρων ζωνῶν ἐπικρατήσεως και κυκλοφορίας τῶν φαινομένων. Διὸ αἱ λαογραφικαὶ ἐρευναι ὀφείλουσι νὰ προσαρμόζωνται τὴν μονογραφικὴν μέθοδον πρὸς τὴν χαρτογραφικὴν και νὰ βαδίζουν με πρόγραμμα τὸν σχηματισμὸν λαογραφικῶν *Cordes* και Ἀτλάντων¹. Ὁ R. Weiss² ὑπεστήριξεν ὅτι τὸν λαϊκὸν βίον ἀπαρτίζουν αἱ σχέσεις αἱ συνδέουσαι τὸν λαὸν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ του, ἐφ' ὅσον αἱ ἐν λόγῳ σχέσεις περικλύονται εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς κοινότητος και τῆς παραδόσεως. Σημαίνει δὲ αὐτὸν ἔχει εἰς μόνον αὐτὸ τὸ ἥμισυ τῆς ἀποκριστὰς ἐκτετατομένης εἰς τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ και αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἄετι οὐκ ἔστι ὡς ἐνέργεια, ὡς δυνατότης νὰ σχηματισθῇ τὸ μέλλον. Δι' αὐτὸ ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ παραμερισθῇ ἡ τάσις ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θεωροῦν τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ βίου ἀρχαιολογικά λείψανα τοῦ παρελθόντος και μεταβάλλουν τὴν λαογραφίαν εἰς ἀρχαιολογίαν. Ἡ λαογραφία εἶναι κατ' αὐτὸν ἐπιστήμη τοῦ παρόντος³, ὡς ἔλεγε και ὁ Α. v. Gennep. Τὴν παράδοσιν δὲν τὴν βλέπει στατικῶς, ἀλλὰ δυναμικῶς. Αὕτη δὲν εἶναι μόνον ἀτομικόν, ἀλλὰ και ὁμαδικόν φαινόμενον, τὸ ὅποιον δημιουργεῖται ἀδιακόπως μέσα εἰς τὸν χρόνον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ λαογραφία οὐδέποτε θὰ μείνῃ χωρὶς ἀντικείμενον σπουδῆς, διότι μετὰς ἐκάστοτε δημιουργουμένης νέας κοινωνικῆς και πολιτιστικῆς συνθήκας θὰ ὑπάρχῃ αὐτό, τὸ ὅποιον προέρχεται ἀπὸ τὴν σύμφυτον και ἀδιάφθορον ἀνθρωπίνην ιδιότητά⁴. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶχον προσανατολίσει τὴν λαογραφίαν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ζωῆς τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, ὅταν ἡ τάξις αὕτη ἦτα ἀκμαία, και ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι σήμερον εἰσηγοῦνται τὴν λεγομένην λαογραφίαν τῶν ἀστικῶν βιομηχανικῶν κέντρων, δὲν διαφέρουν μεταξύ των. Οἱ τελευταῖοι βεβαίως ἔχουν δίκαιον νὰ περιλαμβάνουν εἰς τὰς ἐρεῦνας των και τοῦ εἴδους αὐτοῦ τὴν λαογραφίαν, ἀλλὰ

1. Βλ. Α. Β. Οἰκονομίδου, Arnold van Gennep (1873-1957). Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ και Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 24, Ἀθῆναι, 1959, σ. 412-413.

2. Βλ. περὶ τούτου: Α. Β. Οἰκονομίδου, Richard Weiss (Νεκρολογία), ἐν Λαογραφίᾳ τόμ. ΚΣ', 1963/64, σ. 577-579.

3. R. Weiss, *Volkskunde der Schweiz*, 1946, σ. 33.

4. R. Weiss, ἔνθ' ἀν., σ. IX.

5. R. Weiss, ἔνθ' ἀν., σ. 15.

καλὸν εἶναι νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς καὶ τὴν δημιουργίαν μιᾶς μεταβιομηχανικῆς κοινωνίας, ἡ λαογραφία πρέπει ν' ἀναπροσαρμόσῃ τὰ διαφέροντά της πρὸς νέα πεδία ἐρεῦνης κ.ο.κ.

Ἀναχωρῶν ἀπὸ τὰς κοινωνιολογικὰς ἀντιλήψεις τοῦ É. Durkheim καὶ τοῦ G. Tarde, διαφόρους πρὸς τὰς τῶν H. Spencer καὶ A. Comte, ὁ ἐπιφανὴς λαογράφος P. Saintyves, ἀντίθετος πρὸς τὴν βιολογικὴν ἐν τῇ λαογραφίᾳ θεωρίαν τοῦ A. v. Gennep, ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ λαογραφία σπουδάζει τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἐνὸς λαοῦ καὶ ὄχι τὴν τῶν ζώων. Διὸ ἡ μάθησις αὕτη πρέπει νὰ θεμελιώσῃ τὴν μέθοδον ἐρεῦνης ἐπὶ γεγονότων ψυχολογικῶν-κοινωνιολογικῶν μὲ ἐπιτοπίας παρατηρήσεις καὶ ἐρεῦνας¹. Ἄλλος Γάλλος ἐρευνητής, ὁ André Varagnac, ὅστις εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁπαδὸς τοῦ ἀνθρωπολόγου Bronislaw Malinowski (1884-1942), ἡσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ πεδίου τῆς λαογραφίας καὶ ἐδίδαξεν ὅτι τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα ὀρίζονται μὲν ἐν συναρτήσει πρὸς τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν, ἀλλὰ «par l'opposition de deux classes sociales»². Ὑποστὰς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ἐπίδρασιν τῆς λεγομένης «λειτουργικῆς θεωρίας» (functionalism) ἐν τῇ λαογραφίᾳ³, ἀπέρριψε τὴν ἄποψιν ὅτι τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα εἶναι αὐθόρμητοι ἐκδηλώσεις. Ἡ μορφή ἐνὸς ἐθίμου, κατ' αὐτὸν, εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμετάβλητος, ἀλλ' ἡ τήρησις αὐτοῦ νὰ ἐκπληρῇ διαφόρους σκοπούς⁴. Τοιοῦτοτρόπως διαπιστώνει τὴν λειτουργικὴν σημασίαν τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν ἀνάλογον τῶν εποχῶν, τῶν ἀνάγκων καὶ τῶν νοσημάτων. Πρὸς ταῦτα τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα ἔχουν, κατ' αὐτὸν, συλλογικὸν χαρακτῆρα⁵, ἀλλ' οὐδεμία ἐρμηνεία εἶναι δυνατὴ νὰ ὁρμᾶται ἐξ ἐνὸς μεμονωμένου γεγονότος⁶.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπίσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἐτὴ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς ἐθνολόγου Lévi-Strauss ἡ θεωρία τῆς λεγομένης δομῆς. Οὗτος εἰς τὸ ἔργον του «*Anthropologie structurale*, Paris, 1958», ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν πρωτοβαθμίων φαινομένων τῆς ζωῆς τῶν πρωτογόνων φυλῶν, ἐδημιούργησε τὴν δομικὴν μέθοδον, χρησιμοποιομένην καὶ ἀπὸ τὰς συγχρόνους κοινωνικὰς ἐπιστήμας⁷.

Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη, περιφρονοῦσα σχεδὸν τὸ ὕλικόν της, ἄγεται εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀφρηρημένων θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των δὲν εἶναι κατάλληλοι καὶ δὲν δύνανται νὰ παράσχουν ἀντικειμενικὴν ἐρμηνείαν τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν φαινομένων. Εἰς ἕτερον ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Mythologiques*, I-III, Paris, 1964-1968»

1. P. Saintyves, *Manuel de Folklore*, Paris, 1936, σ. 76.

2. A. Varagnac, *Définition du Folklore*, Paris, 1938, σ. 10.

3. A. Varagnac, *Civilisation traditionnelle et genres de vie*, Paris, 1948, σ. 248.

¹ Ἐνταῦθα φαίνεται ἡ ἐνημέρωσις αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἔργον τοῦ B. Malinowski.

4. A. Varagnac, *Définition du Folklore...*, σ. 25.

5. Ἐνθ' ἄν., σ. 18.

6. Ἐνθ' ἄν., σ. 19.

7. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὁ ὅρος *structure*, δομή, παραλλάσσων ἀπὸ ἐπιστήμης εἰς ἐπιστήμην δὲν ἔχει ἀποσαφηνισθῇ εἰσέτι.

υπεστήριξε την άποψιν ότι ο μύθος συντίθεται ἐξ ἀπλῶν μονάδων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν γλωσσικῶν προτάσεων¹.

Ἐν Ρουμανίᾳ παρομοίας περίπου πρὸς τὰς τοῦ Α. v. Gennep ἀντιλήψεις διετύπωσεν ὁ Ο. Densusianu² κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας. Οὗτος εἰς τὴν μελέτην του: *Folclorul. Cum trebuie înțelese* (Ἡ Λαογραφία. Πῶς πρέπει νὰ τὴν ἀντιλαμβανώμεθα), δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν *Vieata Nouă* (Νέα Ζωή), Bucuresti, 1909, ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ λαογραφία περιλαμβάνει πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, ἐκφραζομένας διὰ τῆς ζωντανῆς γλώσσης.

Εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ περιεχομένου τῆς λαογραφικῆς ἐρεύνης ὁ Densusianu κατευθύνει τὸ βλέμμα ὅχι μόνον πρὸς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶν ὅ,τι τώρα ζῇ καὶ γεννᾶται εἰς τὸν λαόν. Ὅχι μόνον λοιπὸν τὰ «παλαιὰ» ἀλλὰ καὶ τὰ «σύγχρονα» δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ἀξιζοῦν τῆς προσοχῆς καὶ μελέτης τοῦ λαογράφου. Πρέπει, ὑπεστήριξεν ὁ Densusianu, νὰ ἐξετάζωμεν πῶς ἀντανακλῶνται εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, πῶς αἰσθάνεται καὶ πῶς σκέπτεται ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν, τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκληρονομήθησαν ἀπὸ τὸ παρελθόν ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐντυπώσεων καὶ συνθηκῶν ἐκάστης ἡμέρας. Ἐκάστη ἐποχὴ χαρακτηρίζεται δὲ ἰδίῳ ἐκδηλώσεων ζωῆς, αἱ δὲ λαογράφοι πάντοτε θὰ ἔχουν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς τὰς ἐρευνὰς αὐτῶν πεδίων ἐρεύνης. Ἡ στάσις τοῦ λαογράφου ἐνώπιον τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, πράξεων καὶ δημιουργημάτων, πρέπει νὰ εἶναι πραγματιστικὴ, ἀντικειμενικὴ. Δὲν χρειάζεται τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ἀπερίοριστον — ρωμαντικῶς — εἰσαίνειν, συναρπάζειν ἢ φιλᾶν θρωπικὴν ἀντιμετώπισιν. Ταῦτα μᾶλλον χρειάζονται μόνον σοβαρὰν ἐπιστημονικὴν διαπραγμάτευσιν. Τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι, κατ' αὐτόν, λείψανα προωρισμένα νὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ δὲν νομίζω ὅτι σκοπὸς τῆς λαογραφίας εἶναι ἡ διατήρησις τῶν λειψάνων τούτων³.

Τελευταίως εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Zeitschrift für Volkskunde* (τοῦ ἔτους 1969) μετὰ τὴν ὑπὸ H. Bausinger παράθεσιν βραχείας εἰσαγωγῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Folklorismus in Europa», εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται λόγος περὶ ἐγκυκλίου, ἀποστολείσης εἰς ἐρευνητὰς διαφόρων χωρῶν, ἀναφερομένης δ' εἰς τὴν συγγραφὴν ὑπ' αὐτῶν τῆς ἱστορίας τῶν λαογραφικῶν μελετῶν εἰς τὰς πατρίδας των, δημοσιεύονται ἀξιόλογοι ἐργασίαι, ἐξόχως κατατοπιστικαὶ διὰ τὴν ἀνέλιξιν τῶν ἐν λόγῳ μελετῶν ἐν Πολωνίᾳ ὑπὸ Jozef Burszta (σ. 9-20), ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπὸ Tekla Dömötör (σ. 21-28), ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ὑπὸ Dragoslav Antonijević (σ. 29-39), ἐν Ἑλβετίᾳ ὑπὸ Hans Trümper (σ. 40-46), ἐν Πορτογαλίᾳ ὑπὸ Jorge Dias (σ. 47-55), ἐν Ἀμερικῇ

1. Περὶ τῶν προδράμων τῆς δομικῆς μεθόδου καὶ τῶν ἀπόψεων τοῦ Lévi-Strauss βλ. πλείονα ἐν Θ. Παπαδοπούλλου, ἐνθ' ἀν., σ. 49-54.

2. Βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, Ὁ Ρουμάνος λαογράφος Ovid Densusianu (1873-1938) καὶ ἡ Σχολή του. Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 27, 1962, σ. 387-394.

3. Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 390-391. Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ λαογραφικαὶ σπουδαὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν. Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, τόμ. 48, 1953, σ. 202-203. Βλ. τελευταίως καὶ G. Vrabie, *Folklorul*, Bucuresti, 1970, σ. 89.

ὑπὸ R. M. Dorson (σ. 56-61) καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ G. Lutz (σ. 65-80). Ὁ συγγραφεὺς τῆς τελευταίας ταύτης μελέτης πραγματεύεται καὶ τὴν σχέσιν λαογραφίας καὶ ἐθνολογίας ἐν τῇ πατρίδι του Γερμανίᾳ.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἔτη ἡ λαογραφία ἐν Γερμανίᾳ ὑπέστη τὰς ἐπιδράσεις οὐ μόνον τῆς ἐθνολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνιολογίας. Ἡδη ἀπὸ τοῦ 1931 ὁ Max Rumpf¹ ὑπεστήριξεν ὀρθῶς ὅτι ἡ λαογραφία πρέπει νὰ ἐξετάζη ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν βίον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς φθινοῦσης ἀγροτικῆς τάξεως καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν σύγχρονον ἀνθρώπινον τύπον τῶν πόλεων. Ἀκολουθῶς ὁ κοινωνιολόγος Heinz Maus² κατὰ τὸ ἔτος 1946 ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ λαογραφία πρέπει νὰ ἐρευνᾷ τὴν ἱστορίαν τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι καὶ τὸ παρὸν ἀπὸ καθολικῆς πλευρᾶς. Ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς εἶναι ὁ Will-Erich Peuckert³, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι τελικὸς σκοπὸς πάσης λαογραφικῆς ἐρεύνης εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῶν γενεσιουργῶν αἰτίων τῶν μορφῶν τοῦ λαϊκοῦ βίου.

Ἄλλος ἐρευνητής, ὁ W. Brepohl, ἐπεδίωξε διὰ τῶν ἔργων του⁴ νὰ στρέψῃ τὴν λαογραφικὴν ἐρευναν πρὸς τὸν λαὸν τῆς βιομηχανίας, τὸν λαὸν ὁ ὁποῖος τὸν ἐνδιαφέρει πρὸ πάντων. Μὲ τὴν λαογραφίαν τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων ἡσχολήθησαν καὶ ἡ Elisabeth Pfeil καὶ ὁ Willy Hellpach. Ὁ δ' ἐν Τυβίγγῃ καθηγητὴς Hermann Bausinger ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ λαογραφία ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀπηρτισμένους μορφὰς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν σύγχρονον τεχννοκρατικὸν κόσμον, ἀφ' ὅσον μάλιστα αὐταὶ παρουσιάζουν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμαδικότητος. Ἀντίθετος πρὸς τὰς κοινωνιολογικὰς λαογραφίας καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους περισσότερον παντὸς ἄλλου διὰ τὴν ἐρευναν τοῦ παρόντος, ἐν Γερμανίᾳ ἠκούσθησαν καὶ ἄλλων φωναί, ὡς τοῦ Walter Wiora, ὁποῖος ἐκόνισεν ὅτι ἡ μόνον μὲ τὸ παρὸν ἐνασχόλησις ἄγει εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ φλοιοῦ τῶν πραγμάτων⁵, καὶ τοῦ Karl Meisen, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ παρὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, ἀλλ' ἡ λαογραφία ὀφείλει ν' ἀσκήτῃ μετὰ τὴν ἱστορικὴν συνείδησιν τοῦ πα-

1. M. R u m p f, Die deutsche Volkssoziologie im Rahmen einer sozialen Lebenslehre, Nürnberg, 1931. (Nürnberger-Beiträge zu der Wirtschafts-und Sozialwissenschaften, Heft 28).

2. Heinz M a u s, Zur Situation der deutschen Volkskunde, Die Umschau. Internationale Revue, 1, 1946, σ. 349-359.

3. Will-Erich P e u c k e r t, Zur Situation der deutschen Volkskunde. Die Nachbarn. Jahrbuch für vergleichende Volkskunde, 1, 1948, σ. 130-15.

4. Wilhelm B r e p o h l, Das Soziologische in der Volkskunde. Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde, 4, 1953, σ. 245-275. — Industrielle Volkskunde. Soziale Welt, 2, 1950/51, σ. 115-124. — Der Standort der industriellen Volkskunde, ἐν Soziologische Forschung in unserer Zeit. Festschrift für Leopold von Wiest, Köln, 1951, σ. 312-319. — Die Volkskunde der Industriellen Gesellschaft, Westfälische Forschungen, 6, 1952, σ. 203-211. — Industrievolk im Wandel von der agraren zur industriellen Daseinform dargestellt am Ruhrgebiet, Tübingen, 1957 (Soziale Forschung und Praxis, 18).

5. H. B a u s i n g e r, Die Volkskultur in der technischen Welt, Stuttgart, 1961.

6. W. W i o r a, Die Stellung der Volkskunde im Kreise der Geisteswissenschaften. Bericht über den Allgemeinen Volkskundlichen Kongress. 1951. Stuttgart 1952, σ. 8-21.

ρόντος¹. Ὁ τελευταῖος οὗτος Γερμανὸς λαογράφος μετὰ τοῦ W.-E. Peuckert ἐπιδιώκει τὴν στροφὴν τῆς ἐρεῦνης μιᾶς ὁλοκληρωμένης «εὐρωπαϊκῆς λαογραφίας».

Ἐν Αὐστρίᾳ ὁ Leopold Schmidt τοποθετεῖ τὴν λαογραφίαν παρὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν θεωρεῖ ὅτι κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν ἐντὸς τῆς σειρᾶς τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ εἶδη λαογραφικῶν ἐκδηλώσεων, ὥπως εἶναι π.χ. τὸ τραγούδι, ὁ χορός, ὀνομάζει «τάξεις». Εἰς τὴν ἐρευνᾶν τοῦ οὐδόλως λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς οἰκονομικὰς καὶ ἱστορικὰς συνθήκας εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν λαογραφικῶν στοιχείων οὔτε τὰς ἀρχὰς τῆς ψυχολογικῆς, τῆς κοινωνιολογικῆς καὶ τῆς λειτουργικῆς μεθόδου, ἀλλ' ἀκολουθεῖ ἰδίαν μέθοδον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐξετάζει τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν φαινομένων². Ὁ L. Schmidt ἐνδιαφέρεται κυρίως διὰ τὰ πράγματα (realia), τὰ ὁποῖα ἐρευνᾷ χωρὶς νὰ τὸν ἀπασχολοῦν αἱ λύσεις τῶν μετ' αὐτῶν συναπτομένων κοινωνικῶν, ψυχολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν προβλημάτων. Ἀπὸ τοῦ 1940 ὁ αὐστριακὸς οὗτος λαογράφος ἤχθη εἰς τὴν ἐρευναν καὶ τῆς ἐν Βιέννῃ ζωῆς³, δηλαδὴ ἡσχολήθη μὲ θέματα ἀστικῆς λαογραφίας, ἐν γένει δὲ μὲ τὸ συνολικὸν ἔργον τοῦ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν λαογραφίαν, ὥς ἡμεῖς τὴν ἀντιλαμβάνομεθα ἐν Ἑλλάδι, καὶ ὁδηγεῖται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ παρ' ἡμῖν θεμελιωτὴς τῆς λαογραφίας ἐπιστήμη Ν. Γ. Πολίτης διετύπωσε κατὰ τὸ 1909 αἱς ἐξῆς τὸν ὅρισμόν αὐτοῦ: «Ἡ λαογραφία ἐξετάζει τὰς κατὰ παράδοσιν διὰ λόγων, πράξεων ἢ ἐνεργειῶν ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ· τὰς ἐκδηλώσεις δηλαδὴ ἐκείνας ἐν ἡ πρώτῃ ἀρχῇ εἶναι ἄγνωστος, μὴ προσελθοῦσα ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ὑπερόχου πνεύματος ἀνδρός, αἵτινες κατ' ἀκολουθίαν δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν μόρφωσιν, καὶ ἐκείνας, αἵτινες εἶναι συνέχεια ἢ διαδοχὴ προηγηθείσης κοινωνικῆς καταστάσεως, ἢ εἶναι μεταβολὴ ἢ παραφθορὰ ἄλλοις ἐλλόγων ἐκδηλώσεων τοῦ βίου ἐν τῷ παρελθόντι. Συνεξετάζει δ' ἀναγκαίως καὶ τὰς μὴ ἐκπορευομένας μὲν ἀμέσως ἐκ τῆς παραδόσεως ἐκδηλώσεις τοῦ βίου, ἀλλὰ ἀφομοιούμενας ἢ συναπτομένας στενῶς πρὸς τὰς κατὰ παράδοσιν»⁴.

Διὰ τοῦ ὁρίσμου τούτου ὁ Ν. Γ. Πολίτης ἐκθέτει ὅποιον εἶναι τὸ ἔργον τῆς λαογραφίας, δίδει δὲ κατόπιν συνοπτικὸν διάγραμμα τῶν λαογραφικῶν θεμάτων⁵, ἀλλὰ δὲν ἐκφέρει γνώμην περὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστήμης τῆς λαογραφίας. Ἐν τούτοις εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ 1907 μαθήματά του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καθώριζεν ὅτι «ἡ ἀνάλυσις τῶν ψυχικῶν ιδιοτήτων τῶν ἐπὶ μέρους λαῶν εἶναι ἔργον οὐχὶ

1. K. Meisen, Europäische Volkskunde als Forschungsausgabe. Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde, 3, 1952, σ. 7-40.

2. Leopold Schmidt, Die Volkskunde als Geisteswissenschaft. Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Prähistorie, 73/77, 1947, σ. 115-117.

3. Leopold Schmidt, Wiener Volkskunde. Ein Aufriss, Wien und Leipzig, 1940.

4. Λαογραφία, τόμ. Α', 1909, σ. 7.

5. Ἐνθ' ἀν., σ. 10-14.

τῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν, ὡς ἐνόμιζόν τινες, ἀλλὰ τῆς λαογραφίας» καὶ ὅτι «ἡ κυριώτερα χρησιμότης αὐτῆς ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι καθορίζει τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἐκάστου λαοῦ καὶ συντελεῖ εἰς τὴν διευκρίνησιν τῆς ἐθνικῆς συστάσεως χώρας τινός»¹. Γράφων βραδύτερον τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν εἰς τὸν ἰδρυτικὸν τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου νόμον χαρακτηρίζει τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ ὡς «στοιχεῖα χαρακτηριστικὰ τῆς διὰ μέσου τόσων αἰώνων πάλης καὶ δουλείας καὶ ἀπελευθερώσεως πολυτρόπως δοκιμασθείσης καὶ πολυμόρφως, ἀλλ' ἄνευ διασπάσεως τῆς ἀρχικῆς ἐνότητος διαπλασθείσης ἑλληνικῆς ψυχῆς»².

Κρίνων ὁ Στίλπων Π. Κυριακίδης τὸν ὡς ἄνω ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου διατυπωθέντα ὅρισμόν τῆς λαογραφίας, λέγει ὅτι ὁ ὅρισμός τοῦ διδασκάλου του εἶναι μὲν συγκεκριημένος μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ περισκέψεως, ἀλλ' ἔχει καὶ μερικὰς ἀτελείας³. Ἐν αὐτῷ λέγεται μόνον περὶ τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀποσιωπᾶται δὲ ὁ ὕλικός, ἐνῶ τοῦτον περιλαμβάνει ὁ ἴδιος ὁ Πολίτης εἰς τὸ διάγραμμα τῶν λαογραφικῶν θεμάτων, τὸ ὁποῖον παραθέτει μετὰ τὸν ὅρισμόν. Ἐπειτα, λέγει ὁ Κυριακίδης, ὁ ὅρος ψυχικός βίος εἶναι κάτι πολὺ εὐρὺ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀκαθόριστον, ὑπάρχει δὲ κίνδυνος ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἡ λαογραφία νὰ μετατραπῇ εἰς εἶδος ψυχολογίας. Ὡσαύτως ὁ ὅρος κοινωνικός, ἐξακολουθεῖ ὁ Κυριακίδης, συνετέλεσεν, ὥστε ἡ λαογραφία νὰ ταυτισθῇ ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν κοινωνιολογίαν. Ἐπίσης, ἀκολουθῶν ὁ Πολίτης τὸν περὶ ἐπιβιώσεως νόμον τοῦ Taylor, τονίζει πολὺ τὸ κατὰ παράδοξον. Ἄν προκρίναι ὅμως περὶ ἐπιβιώσεως, ἢ καὶ περὶ συμπεριφορῶν καὶ νεωτέρων πολιτιστικῶν στοιχείων. Ὁ αὐτὸς ἐρευνητὴς δέχεται συνύπαρξιν καὶ ἀλληλεπίδρασιν λαϊκοῦ καὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Τὸν πρῶτον χαρακτηρίζει τὸ ὁμαδικὸν πνεῦμα, ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν παραδόξιν, ἡ μαγικὴ ἢ συνειρμικὴ διανόησις καὶ ἡ μυθικὴ περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψις. Τὸν ἀνώτερον διακρίνουν τὸ ἀτομικὸν ἢ προσωπικὸν πνεῦμα, τὸ νεωτεροποιὸν ἢ νεωτεριστικόν, ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ φυσικὴ περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψις. Ἐπειτα, λέγει, ἐξαιρεται ὑπὸ τοῦ Πολίτου τὸ ἄγνωστον τῆς ἀρχῆς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ἐνῶ πολλὰ τούτων εἶναι δημιουργήματα ὑπερόχων ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα συναπαρτίζουν «τὰ καταπεπτωκότα πολιτιστικὰ στοιχεῖα», ὡς ἐδίδαξεν ὁ J. Meier. Ἄλλη ἀτέλεια τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Πολίτου εἶναι ὅτι εἶναι ἀρκετὰ διεξοδικός⁴.

«Ἡ λαογραφία, κατὰ τὸν Στίλπ. Κυριακίδην, ὡς ἔχουσα ὑποκείμενον ἓνα ἐνιαῖον πολιτισμόν⁵, ἔχοντα ἴδια χαρακτηριστικὰ καὶ ἀνήκοντα εἰς ἓνα ὠρισμένον λαόν, ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν φιλολογικῶν ἐπιστημῶν, οἷα ἡ κλασσικὴ φιλολογία, ἡ γαλλικὴ, ἡ γερμανικὴ, ἀγγλικὴ κτλ., πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρετήρησεν ἤδη ὁ A. Dieterich, εἶναι δὲ ἐνιαία, διότι ἐνιαία εἶναι καὶ ἡ ζωή, τῆς ὁποίας τὰς ἐκδηλώσεις ἐξε-

1. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἐνθ' ἄν., σ. 32.

2. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. ΣΤ', 1917/18, σ. 660.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, μέρ. Α', ἐκδ. 2α, ἐν Ἀθήναις, 1965, σ. 16.

4. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 16-19.

5. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Τί εἶναι λαογραφία καὶ εἰς τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡ σπουδὴ τῆς, Λαογραφία, τόμ. ΙΒ', 1938/1948, σ. 139.

τάζει... 'Η κλασσική φιλολογία έχει ως υποκείμενον τὸν κλασσικὸν πολιτισμὸν ἐν γένει, ἀνώτερον καὶ λαϊκόν, ἐνῶ ἡ λαογραφία μόνον τὸν λαϊκὸν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ λαοῦ¹. 'Επειδὴ δ' ἐν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τὸ κατὰ παράδοσιν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον πρὸς τὸ παρελθόν, ἡ λαογραφία ἔχει ἀναγκαιῶς ἱστορικὸν χαρακτήρα, ὅπως ἄλλως καὶ κάθε φιλολογία»².

Ὁ Στίλπων Κυριακίδης εἶναι πρὸς τούτοις ἀντίθετος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Spamer. Οὕτω δὲν νομίζει ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Γερμανοῦ ἐρευνητοῦ, καθ' ὃν ἡ λαογραφία δὲν δύναται ν' ἀποβῇ αὐτοτελής καὶ ἐνιαία ἐπιστήμη, ἐὰν δὲν μεταβληθῇ εἰς ψυχολογικὴν καὶ δὴ εἰς χαρακτηρολογίαν τοῦ λαοῦ, οὔτε ὅτι πρέπει ν' ἀποβληθοῦν ἐκ τῆς λαογραφίας αἱ ἐκδηλώσεις, αἱ ἀφορώσαι εἰς τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ³. Δὲν εἶναι προσέτι σύμφωνος πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Spamer, διότι, λέγει, αὐτὰι παραγνωρίζουν τὴν σημασίαν τῆς ὀντότητος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διότι ἔνεκα τῆς μετατοπίσεως τῆς λαογραφίας εἰς τὸν ψυχολογικὸν τίτλον, αὕτη ἀντὶ ν' ἀποκτήσῃ ἐνότητα καὶ αὐτοτέλειαν, κινδυνεύει τοῦναντίον νὰ χάσῃ τὴν αὐθυπαρξίαν, τὴν ὁποίαν μετὰ τόσους ἀγῶνας κατῴρθωσεν ἐπὶ τέλους ν' ἀποκτήσῃ⁴. Οὕτως, ὑποκείμενον τῆς λαογραφίας, κατὰ τὸν Στίλπ. Κυριακίδην, εἶναι ὁ λαϊκὸς πολιτισμός, ἐπιστημονικὸς δὲ σκοπὸς αὐτῆς ἡ ἐρμηνεία τοῦ πολιτισμοῦ τούτου.

Ἄλλος μαθητὴς τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, ὁ Γερμανὸς Ἀ. Μέγας, εἰς τὸ ἐναρκτήριον μάθημά του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (1947) λέγει: «Βεβαίως ἡ λαογραφία, ὡς ἐξετάζουσα τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀπχολεῖται μὲ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ μὲ τὴν γνῶσιν τῶν μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου τὸ ἔργον τῆς λαογραφίας δὲν συμπληροῦται. Ἐὰν ὅσον εἰς τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα ἔχομεν τὴν ἀποκάλυψιν ἐνὸς πνευματικοῦ ὄντος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀτομικὴν σφραγίδα φέρουν ἀποτυπωμένην, ταῦτα καὶ πέραν τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν ἔχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὡς στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι καὶ μέσα διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ψυχικοῦ αὐτοῦ ὄντος, τοῦ δημιουργοῦ καὶ φορέως των, τοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ. Ὅθεν ὀρθῶς ἡ γνῶσις τῆς ψυχικῆς ἰδιοσυστασίας τοῦ λαοῦ τίθεται ὡς ὁ κύριος, ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς λαογραφικῆς ἐρεῦνης. Παραιτουμένη τοῦ ψυχολογικοῦ σκοποῦ ἡ λαογραφία θὰ ἔκλειε τρόπον τινὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐμπρὸς εἰς τὸ θέαμα μιᾶς ψυχῆς, ποῦ ἐνεργεῖ καὶ ἀποκαλύπτεται διὰ μέσου τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων, θὰ ἔθετε τὴν γνῶσιν τῶν φαινομένων καὶ τῶν πραγμάτων ὑπὲρ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ψυχικῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ταῦτα ἀναβλύζουν, θὰ παρεγνώριζε τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποφθέγματος τοῦ Goethe: ἡ καὶ αὐτὸ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἀνθρωπισμός»⁵.

Διαφέρει, κατὰ τὸν Γ. Ἀ. Μέγαν, ἡ λαογραφία ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῶν λαῶν, διότι «αὕτη ἐρευνᾷ τὰ φαινόμενα τοῦ βίου οὐχὶ ὑπὸ τὴν γενικῶς ἀνθρωπίνην μορφήν,

1. Σκοπὸν τῆς λαογραφίας θεωρεῖ τὴν γνῶσιν τῆς ζωῆς τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ καθ' ἑαυτήν. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἔνθ' ἄν., σ. 133.

2. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία..., σ. 22-23. Βλ. καὶ ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. ΙΒ', σ. 145.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία..., σ. 25.

4. Ἐνθ' ἄν., σ. 28. Βλ. καὶ ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. ΙΒ', σ. 153-156.

5. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἔνθ' ἄν., σ. 34 κ.εξ.

ἀλλ' ὅφ' ἦν τάσιν καὶ κρᾶσιν παρουσιάζονται εἰς ἓνα ὀρισμένον λαόν¹. . . Ἡ λαογραφία διὰ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἔργου τῆς διακρίνεται σαφῶς καὶ ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἐπιστήμην τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῶν λαῶν καὶ τὴν ἐθνολογίαν οὔτε ὑπηρετοῦσα οὔτε ὑπηρετουμένη, ἀλλ' αὐτόνóμως συνεργαζομένη μὲ τὰς συγγενεῖς πρὸς αὐτὴν ἐπιστήμας².

Ἄλλαχού ὁ Γ. Ἀ. Μέγας, ἀναφερόμενος εἰς τὸ λαογραφικὸν ἔργον, λέγει: «Ἡ λαογραφία δὲν εἶναι ἐπιστήμη διὰ περασμένα πράγματα. Ἔργον τῆς λαογραφίας δὲν εἶναι, ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἀπλῶς νὰ συλλέξῃ καὶ διαφυλάξῃ εἰς βιβλία καὶ Ἀρχεῖα τὰ τελευταῖα δείγματα τοῦ ἰδιαίχοντος εἰς κάθε λαὸν χαρακτήρος, ὅσα περιεσώθησαν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Αἱ ἴδιαι δυνάμεις, ποὺ ἐδημιούργησαν ἐκεῖνα τὰ ἐξαλειφθέντα ἢ ὁλονέν φθίνοντα φαινόμενα ἐνεργοῦν ἀκόμη καὶ δημιουργοῦν παντοῦ νέας μορφὰς λαϊκοῦ βίου. Καὶ αἱ νέαι αὐταὶ μορφαὶ ἐνδιαφέρουν ἐξ ἴσου τὴν ἔρευναν καὶ αὐταὶ συντελοῦν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ποὺ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς πάσης λαογραφικῆς ἐρεύνης³.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Γ. Ἀ. Μέγαν εἰς τὴν ἑδραν τῆς λαογραφίας ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γ. Κ. Σπυριδάκης γράφει περὶ τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας: «Τῆς ἐλληνικῆς λαογραφίας, ὡς συντελοῦς ἐπιστήμης ὑποκείμενον ἐρεύνης εἶναι ὁ ἐκ παραδόσεως πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις του εἰς τὸν φυσικὸν (ὕλην) ἔθν. τὸν κοινωνικὸν καὶ τὸν πνευματικόν. Μετ' ἄλλας λέξεις αὐτὸς ὁ λαὸς ὡς συνολικὸν κοινωνικῶς οργανωμένον⁴. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ διατελέσας μετὰ τὸν Στίλπ. Π. Κυριακίδην καθηγητὴς τῆς λαογραφίας Δ. Ἀ. Πετρόπουλος δίδει εἰς αὐτὴν τὸ ἑξῆς περιεχόμενον: Ἡ λαογραφία μελετᾷ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἄφ' ἐνὸς μὲν πνευματικαὶ καὶ φυσικαί, ἄφ' ἑτέρου δ' ὕλικαί⁵.

Ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διατελέσας καθηγητὴς τῆς λαογραφίας Δ. Σ. Λουκάτος ἔγραψεν ὅτι αὕτη παρατηρεῖ καὶ ζητεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου (πνευματικὰς, κοινωνικὰς καὶ τεχνικὰς), αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν, συνθέτουν τὸν πολιτισμὸν τοῦ λαοῦ καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸν τοῦ ἔθνους⁶. Ὅπως βλέπομεν, αἱ ἀπόψεις τῶν τριῶν ὡς ἄνω καθηγητῶν συμφωνοῦν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Στίλπ. Π. Κυριακίδου καὶ τοῦ Γ. Ἀ. Μέγα ὡς πρὸς τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς λαογραφικῆς

1. Καὶ ὁ Στίλπων Π. Κυριακίδης (Λαογραφία, τόμ. IB', σ. 147) ἔγραψεν ὅτι ἡ Λαογραφία μᾶς ἀποκαλύπτει . . . καὶ τὰς δημιουργικὰς ψυχικὰς δυνάμεις (τοῦ λαοῦ) «οὐχὶ ἀπλῶς ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀλλ' ὅφ' ἦν τάσιν καὶ κρᾶσιν παρουσιάζονται [τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ] εἰς ἓνα ὀρισμένον λαόν».

2. Βλ. Γ. Ἀ. Μέγαν, ἔνθ' ἄν., σ. 36-37.

3. Γ. Ἀ. Μέγας, Ἡ λαογραφία καὶ ἡ συμβολὴ τῶν διδασκάλων εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς, Λαογραφία, τόμ. ΚΕ', 1967, σ. 44.

4. Γ. Κ. Σπυριδάκης, Σημειώσεις εἰς τὸ μάθημα τῆς Λαογραφίας, τευχ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1967, σ. 1.

5. Δ. Ἀ. Πετρόπουλος, Σημειώσεις, Θεσσαλονίκη, 1965, σ. 1-3.

6. Δ. Σ. Λουκάτος, Σημειώσεις, Θεσσαλονίκη-Ἰωάννινα, 1966, σ. 5. D. Loucatos, État actuel des études folkloriques en Grèce, 1970, σ. 23.

ἐρεῦνης. Περισσότερον σύμφωνα πρὸς τὰς πεποιθήσεις τοῦ Στίλπ. Π. Κυριακίδου εἶναι ὁ Γ. Κ. Σπυριδάκης. Οὗτος δίδει ἔμφασιν, ὡς καὶ ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὅρον «λαϊκὸς πολιτισμὸς» διακρίνει δ', ὡς ὁ Γ. 'Α. Μέγας, τὸ πεδῖον τῆς ἐρεῦνης τῆς λαογραφίας διὰ τῆς προσθήκης «τοῦ ὑλικοῦ βίου τοῦ λαοῦ» καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ἐρευναν κατεῦθυσιν κοινωνιολογικήν¹. Σημειωτέον ἀκόμη ὅτι καὶ τῶν τριῶν αἱ ἀπόψεις συμπίπτουν ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἐννοίας *λαός*, ἥτις διαφέρει τῆς τοῦ *ὄχλου* (*vulgus*). Ἀπὸ ἄλλης δ' ἀπόψεως αἱ πραγματεῖαι καὶ τῶν τριῶν τούτων ἐπιστημῶν ἀκολουθοῦν τὴν μέθοδον τῶν προηγουμένων ἐρευνῶν, ἥτοι τοῦ Ν. Γ. Πολίτου καὶ τῶν μαθητῶν του.

Τέλος ὁ Θ. Παπαδόπουλος, διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Λευκωσίας Κύπρου, θεωρεῖ ὅτι «ἡ ἐμμονὴ τῆς λαογραφίας εἰς παλαιότερας μεθόδους ἐρεῦνης καὶ ἡ ἀντιμετώπισις ὑπ' αὐτῆς τῶν μελετωμένων φαινομένων ὑπὸ ἀποκλειστικὴν περιγραφικὴν καὶ συγκριτικὴν ἔποψιν δὲν δύναται νὰ προεικάζῃ εὐνοϊκῶς περὶ τῆς αὐτοτελοῦς αὐτῆς θέσεως ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς μίαν ἐποχὴν ἐντόνου ἀνθρωπίνης προβληματικῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ παγκόσμιος διάδοσις τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ τείνει νὰ ἐπηρεάσῃ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς τοπικὰς μορφὰς τοῦ λαϊκοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι φανερόν ὅτι ἀναγκαῖον ριζικαὶ ἀναπροσαρμογαὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ μέθοδον τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου... Ἡ μέλλουσα θέσις τῆς λαογραφίας ὡς ἐπιστήμης τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς δυνατότητος ἀντιμετωπίσεως ἀπὸ τῆς λαϊκῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων ἀντὶ τοῦ ραγδαίως ἐξελισσόμενου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἀναπροσαρμογῆς τοῦ θεωρητικοῦ καὶ μεθοδολογικοῦ αὐτῆς ἐξοπλισμοῦ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς προβληματικῆς ταύτης»².

Ὅπως εἶδομεν, πράγματι ὁ Ν. Γ. Πολίτης εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦ τῆς λαογραφίας παρέλειψε ν' ἀναφέρῃ ὅτι αὕτη ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὸν ὑλικὸν βίον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ, ὡς παρατήρησαν ἀμφότεροι οἱ μαθηταὶ του Στ. Κυριακίδης καὶ Γ. Μέγας, οὗτος εἰς τὸ διάγραμμά του τῶν λαογραφικῶν θεμάτων περιέλαβε καὶ τὸν βίον τοῦτον. «Ὅτι δ' ἡσπάζετο τὴν περὶ ἐπιβιώσεως θεωρίαν τοῦ Tylor τονίσας τὸ «κατὰ παράδοσιν», τοῦτο νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτον, διότι εἶναι ἀληθέστατον ὅτι ἀρκετὰ στοιχεῖα παλαιότερων περιόδων πολιτισμοῦ παρὰ πάντα λόγον διατηροῦνται ἐντὸς νεωτέρων περιόδων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὴν δύναμιν τῆς συνηθείας καὶ τὴν συντηρητικότητά τοῦ λαοῦ»³. Γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐπιβιώσεως μόνον, ὡς ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ Στίλπ. Κυριακίδης, ἀλλὰ καὶ περὶ ζωντανῶν στοιχείων συμβιούντων μετὰ νεωτέρων. «Ἀξίον ἐπίσης ἰδιαιτέρας προσοχῆς, κατὰ τὸν Γ. Μέγαν, εἶναι ὅτι ὁ Ν. Γ. Πολίτης ἐδέχετο ὅτι ἡ λαϊκὴ δημιουργία εἶναι συνεχῆς καὶ ἀδιάκοπος»⁴.

1. Γ. Κ. Σπυριδάκης, ἐνθ' ἀν., σ. 149-215. Βλ. καὶ Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 23.

2. Θ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἀν., σ. 58-59.

3. Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδην, ἐν *Λαογραφία*, τόμ. ΙΒ', σ. 134.

4. Βλ. Γ. 'Α. Μέγαν, ἐν *Λαογραφία*, τόμ. ΚΕ', σ. 33.

Γράφων ὁ Στίλπων Κυριακίδης ὅτι διὰ τοῦ ὅρου «ψυχικὸς βίος», ὃν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ν. Γ. Πολίτης, κινδυνεύει ἡ λαογραφία νὰ χάσῃ τὴν αὐτοτέλειάν της καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς ψυχολογικὴν ἐπιστήμην, διὰ τοῦ ὅρου δὲ «κοινωνικὸς» νὰ συμπίσῃ μὲ τὴν κοινωνιολογίαν, ἐκφράζει φόβον ὑπερβολικὸν καὶ ἀδικαιολόγητον, διότι ἡ μελέτη πολλῶν τοῦ λαοῦ ἐκδηλώσεων ὁδηγεῖ ὅπωςδῆποτε εἰς τὸν σχηματισμὸν γνώμης περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἰδιοσυστάσεως, ὠρισμένων δ' ἐξ αὐτῶν, ὅπως π.χ. τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως μιᾶς κοινότητος, τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, τοῦ γάμου κ.ἄ. ἡ θέσις εὐρίσκεται εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ λαϊκοῦ κοινωνικοῦ βίου. Αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, ὁ Στίλπων Κυριακίδης ἔχει τὴν γνώμην ὅτι διὰ τῆς ψυχολογικῆς ἐρεῦνης τῶν λαογραφικῶν φαινομένων ἀποκαλύπτεται αὐτομάτως εἰς τὰ ὅμματα τοῦ λαογράφου ἐρευνητοῦ ἡ ψυχικὴ ἰδιοφυΐα, ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ, τοῦ ἰδίου αὐτοῦ λαοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐρεῦνης του¹. «Ἡ λαογραφία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ της, ἂν κατορθώσῃ νὰ δώσῃ πλήρη εἰκόνα τῆς ζωῆς ἐκάστου λαοῦ, δηλαδὴ τοῦ λαϊκοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐξιχνιάσῃ τὰς ἱστορικὰς καὶ ψυχικὰς πηγὰς αὐτοῦ»².

Ἐπιφανειακῶς λοιπὸν ἡ θέσις τοῦ Στίλπ. Κυριακίδου φαίνεται νὰ διαφέρει τῆς τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, διότι ὁ πρῶτος δίδει ἀπλῶς ἔμφασιν εἰς τὸν ὅρον «λαϊκὸς πολιτισμός». Τοῦτον, λέγει, μελετᾷ ἡ λαογραφία, ἡ ὁποία καὶ θεμελιώδως γράφει, π ρ έ π ε ι ν ἄ ψ υ χ ο λ ο γ ῖ ἡ, ἂν θέλῃ νὰ ἐννοήσῃ βαθύτερον τὰς μετέωρας τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὰς ὁποίας ἔχει νὰ ἐξετάσῃ καὶ αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν ὁμαδικῶν φαινομένων, ὅπως πρέπει καὶ νὰ συγκρίνῃ καὶ νὰ ἀνατρέξῃ καὶ εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ ταῦτα νὰ μεταβληθῇ εἰς ψυχολογίαν, οὔτε ἀτομικὴν οὔτε ὁμαδικήν, οὔτε εἰς ἀρχαιολογίαν ἢ ἱστορίαν ἢ οἰανδήποτε συγκριτικὴν ἐπιστήμην. Ἐὰν θέλῃ νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοτέλειάν της, πρέπει νὰ μένῃ στερεῶς προσκολλημένη εἰς τὸ ὑποκείμενον της, τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανὸς καὶ ἐνῆργος εἰς αὐτὴν ἀρτίαν νὰ προσδώσῃ καὶ ἀξίαν σημαντικὴν»³. Νομίζω ὅτι καὶ ὁ Ν. Γ. Πολίτης τὰς αὐτὰς ἔσχεν ιδέας, τὰς ὁποίας καὶ ἐφῆρμοζεν εἰς τὰς μελέτας του, μετὰ τὰ πρῶτα του ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ προσπάθειά του συνίστατο εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι λειψάνων τοῦ παρελθόντος.

Ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς του ἀντιλήψεως διὰ τὸν «λαϊκὸν πολιτισμὸν», ὁ Στίλπων Κυριακίδης τονίζει καὶ τὴν στενὴν σχέσιν φιλολογίας καὶ λαογραφίας. Ἄλλ' ὅμως ἡ ιδέα αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Usener, ὅστις ἔγραψε παλαιότερον: «Σπουδαία μοῖρα τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ὁποίας τμῆμα εἶναι ἡ λαογραφία, ὑπόκειται εἰς τὴν ἐρευναν τῆς φιλολογίας, ἥτις εὐρίσκει ἐν ἑαυτῇ ἀπέραντον, σχεδὸν παρθένον, πεδῖον ἐρεῦνης, πολλαχῶς ἀμεῖβον τοὺς ἐν αὐτῷ κόπους· διότι τὰ πορίσματα τῆς ἐρεῦνης συντείνουν ὅχι μόνον εἰς τὴν πλήρη κατανόησιν τῶν συγγραφέων, ὅχι μόνον εἰς τὴν γνώσιν τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ καθοδηγοῦν εἰς καθορισμὸν τῶν γενικῶν νόμων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας εἰς ὃν τείνει πᾶσα ἱστορικὴ ἐργασία»⁴.

1. Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδην, ἐνθ' ἄν., σ. 145-146.

2. Ἐνθ' ἄν., σ. 135.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, ἐνθ' ἄν., σ. 30.

4. H. Usener, Vorträge und Aufsätze, 1907, σ. 106 κ.ἐξ. Γ. Ἀ. Μεγα, ἐνθ' ἄν., σ. 34.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Στίλπωνα Κυριακίδην, ὅστις κατεπολέμησε θεωρητικῶς μόνον τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Spamer, ὁ Γ. Ἀ. Μέγας δίδει ἔμφασιν εἰς τὸν ψυχολογικὸν καὶ χαρακτηρολογικὸν σκοπὸν τῆς λαογραφίας. Τελικὸς σκοπός, λέγει, πάσης λαογραφικῆς ἐρεύνης εἶναι ἡ γνῶσις τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς τῶν φορέων τῶν λαογραφικῶν φαινομένων. Μὲ τὴν γνῶσιν τῶν μορφῶν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τὸ ἔργον τῆς λαογραφίας δὲν συμπληροῦται. Δέχεται λοιπὸν ὁ Γ. Μέγας ὅτι ἡ λαογραφία ἀσχολεῖται μὲ τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ προχωρεῖ κατόπιν ὁρθῶς εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ τελικοῦ αὐτῆς σκοποῦ, συνισταμένου εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς τὰ πολιτιστικὰ φαινόμενα ἀναβλύζουν. Οὕτως ὁ μὲν Στίλπ. Κυριακίδης δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὁ δὲ Γεώργ. Μέγας εἰς τὴν τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ. Ὁ Θ. Παπαδόπουλλος φοβεῖται τὴν ἰσοπέδωσιν, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται αἱ ἐθνικαὶ καὶ τοπικαὶ μορφαὶ τοῦ λαϊκοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τῆς ἀναπτυσσομένης τεχνολογίας, ἀμφιβάλλει διὰ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν μέχρι τοῦδε ἰσχυουσῶν λαογραφικῶν μεθόδων, ἀλλὰ δὲν λέγει διὰ ποίων συγκεκριμένων τρόπων πρέπει ν' ἀντιμετωπισθοῦν τὰ ζητήματα.

Νομίζω ὅτι τόσον ὁ Ν. Γ. Πολίτης, ὅσον καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Στίλπ. Κυριακίδης καὶ Γ. Μέγας ἠκολούθησαν ἐν τῇ πράξει τὰς ἐνδεκαήμενας μεθόδους εἰς τὰς μελέτας των. Μόνον τὰ λαογραφικὰ αὐτῶν διαφέροντα παρουσιάζουν διαφοράς. Οὕτω π.χ. ὁ Γ. Μέγας, ἐκτὸς τῶν μελετῶν του, τῶν ἀναφορικῶν εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ πνευματικὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατένευεν ἐπιμελότερον τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ὁλικοῦ βίου καὶ τῶν λαϊκῶν ἐξηγήσεων (παραρθεσίων).

Ἡ λαογραφία κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, τὸν Στίλπ. Κυριακίδην καὶ τὸν Γεώργ. Μέγαν ἐρευνᾷ τὸν παραδοσιακὸν πολιτισμὸν ἀπὸ ἱστορικωτάτου λαοῦ, τοῦ νεοελληνικοῦ. Εἶναι φυσικόν, ἡ ἔρευνα τῶν ποικίλων φαινομένων τοῦ βίου τοῦ λαοῦ τούτου μετὰ τὴν παράθεσιν καὶ τὴν περιγραφὴν αὐτῶν ν' ἀνατρέχη εἰς τὸ παρελθόν, χρησιμοποιοῦσα τὴν ἱστορικὴν φιλολογικὴν μέθοδον, χωρὶς βεβαίως νὰ μεταβάλλῃ τὴν λαογραφίαν εἰς ἱστορίαν. Ἐπίσης φυσικόν εἶναι νὰ τὰ συγκρίνῃ πρὸς ὅμοια ἢ ἀνάλογα ἄλλων λαῶν. Πρὸς τούτοις διὰ τὴν μελέτην ἀρκετῶν ἐκ τῶν ἐν λόγῳ φαινομένων καταφεύγει εἰς τὴν ψυχολογικὴν μέθοδον. Ἐν τῇ πράξει λοιπὸν οὐδεὶς ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐρευνητῶν μεταβάλλει τὴν λαογραφίαν εἰς ἐπιστήμην ἱστορικὴν, ψυχολογικὴν ἢ κλάδον τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ. Συχνὰ ἡ ἔρευνα, ὡς εἶναι φυσικόν, καταλήγει εἰς πορίσματα, χρήσιμα διὰ τὴν καλυτέραν γνῶσιν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ, τοῦ δημιουργοῦντος ἢ διατηροῦντος κατὰ παράδοσιν τὰ στοιχεῖα τοῦ ὕλικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου¹. Ἐκεῖνο τῶρα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως, εἶναι ὅτι ἀπαραίτητος εἶναι ἡ εὑρεσις τῆς προελεύσεως καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὡς καὶ ὁ συνδυασμὸς τοῦ «συγχρόνου» πρὸς τὸ

1. Βλ. π.χ. τὰς μελέτας. Ν. Γ. Πολίτου, Βούλγαροι κλέφταις κατὰ τὰ δημῶδη βουλγαρικά ἄσματα. Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Α', 1920, σ. 287-296. Γ. Ἀ. Μέγας, Ἐχουν οἱ Βούλγαροι ἐθνικὸν ἔπος; Ἀθήναι, 1946. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ λεγόμενος κοινὸς βαλκανικὸς πολιτισμὸς. Ἡ δημῶδης ποίησις. Ἑλληνικὴ Δημιουργία, τόμ. Ε', Ἀθήναι, 1950, σ. 747-750. Ἐπετηρὶς Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. ΣΤ' (1950/51), σ. 297-324.

«παλαιόν» καὶ ἡ ἐπὶ πλέον χρησιμοποίησις ὅπου δεῖ τῆς λειτουργικῆς καὶ δομικῆς μεθόδου. Ἐπίσης ὅτι τὴν λαογραφίαν σήμερον δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀπασχολῇ μόνον ὁ ἀγροτικός, ἀλλὰ καὶ ὁ εἰς τὰς πόλεις καὶ ὁ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διαβιῶν λαός. Ἀκόμη, νομίζω, ὅτι οὐδέποτε ὁ λαός θὰ παύσῃ, παρ' ὅλας τὰς μεταβολὰς ἐκ τῆς ἀλματώδους ἀναπτύξεως τοῦ «ἀνωτέρου» πολιτισμοῦ, νὰ δημιουργῇ νέας πολιτιστικὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνδιαφέρουν τὴν ἔρευναν. Τέλος ὁ ἐρευνητὴς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων πρέπει ν' ἀντιμετωπίζῃ αὐτὰ ἀντικειμενικῶς, χωρὶς ρωμαντισμὸν καὶ ὑποκειμενικὴν συναισθηματικὴν διάθεσιν. Μὲ τὴν σκέψιν ὅτι τὰ λαογραφικὰ φαινόμενα δὲν εἶναι «στατικά», ἀλλ' ὅτι ἐξελίσσονται, μεταβάλλονται ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, κάποτε ἀποθνήσκουν, ἀλλὰ καὶ ἀναβιοῦν, δὲν θὰ φθάσῃ ποτὲ ὁ ἐρευνητὴς νὰ θρηνῇ διὰ τὴν μεταβολὴν ἢ ἀπώλειαν. Βεβαίως θὰ περισώζῃ ὅ,τι εἶναι ὑπόλειμμα παλαιότερων μορφῶν βίου, ἀλλ' οὔτε τὸ «νέον» θὰ περιφρονῇ οὔτε θὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀπαισιοδοξίαν, ἐφ' ὅσον ὁ φορεὺς τῶν λαογραφικῶν φαινομένων, ὁ λαός, θὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν ζωὴν.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ἐξ ὧσων εἶδομεν, ὅτι διὰ τὸ πεδίου ἐρεύνης καὶ τὸν σκοπὸν τῆς λαογραφίας συναντῶμεν διαφορετικὰς ἀντιλήψεις οὐ μόνον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μελετητῶν αὐτῆς καὶ τῆς αὐτῆς χώρας. Τοῦτο ὀφείλεται α') εἰς τὴν ἑκτασιν τῶν λαογραφικῶν ἀντικειμένων, β') εἰς τὴν στενὴν σχέσιν τῆς λαογραφίας πρὸς τὰς συγγενεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιδόσεις, γ') εἰς τὴν διάφορον κατὰ χώρας προέλευσιν αὐτῆς καὶ τὴν εἰς αὐτὰς ἀντιστοιχίαν καὶ ἀνισόχρονον ἀνάπτυξιν τῆς, δ') εἰς τὴν διάφορον ἐπιστημονικὴν συσχέτισιν καὶ τὰ διαφορετικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μελετητῶν, ε') εἰς τὴν ἑλλειψὶν συνεννόσεως μεταξὺ τῶν διὰ τὴν ἔρευναν κοινῶν θεμάτων, καὶ ς') εἰς τὴν ἑλλειψὶν ἐνὸς ἀσπληνὸς καὶ τῶν λαογραφικῆς συνεννόσεως, προγραμματισμοῦ καὶ ἐνημερώσεως¹.

RÉSUMÉ

Signification et objectif des études folkloriques

par D. B. Oikonomidis

Dans cet article, l'auteur tente de définir le contenu et les limites des études folkloriques au sein des sciences humaines, ainsi que les objectifs qu'elles se proposent. Il expose tout d'abord les idées développées par les Anglais W. Thoms, G. Gomme, Ch. Burne et E. Hartland au milieu du siècle dernier sur la signification des études folkloriques (*folklore*), sur les liens qu'elles entretiennent avec les sciences qui leur sont apparentées et sur les buts principaux qu'elles se donnent.

L'auteur souligne la confusion, existant toujours dans certains pays, au sujet de la délimitation entre études folkloriques, ethnographie et ethnologie.

1. Βλ. Ε. Μ α ζ α ρ ά κ η, 'Η λαογραφικὴ ἔρευνα καὶ ἡ συστηματικὴ ὀργάνωσή της, Ἀθῆναι, 1964, σ. 2-28.

En ce qui concerne la signification des études folkloriques, il s'appesantit sur la théorie des «survivances» de traits culturels anciens dans les cultures modernes, théorie avancée par les Anglais E. Tylor et A. Lang; il mentionne et critique la théorie sur les observations folkloriques de A. Nutt; puis il insiste sur les progrès de l'école anthropologique anglaise avec son principal représentant G. J. Frazer et expose les critiques faites à la théorie des «survivances» par les folkloristes grecs N. G. Politis et St. Kyriakides.

Il mentionne ensuite les points de vue exprimés en Allemagne à l'époque de Herder mais surtout à celle de Riehl, soulignant le fait que c'est dans ce pays qu'est mise au point la définition la plus précise du terme «études folkloriques» (*Volkskunde*).

A ce propos, il expose notamment les théories de K. Weinhold, de A. Hauffen, de E. Hoffmann-Krayer, de A. Stack, de A. Dieterich, de E. Mogk, de J. Meier, de H. Steinthal, de H. Naumann, de A. Bach, de E. Fehrle et de A. Spamer. Il ne manque pas non plus d'exposer les théories avancées dans d'autres pays, par d'autres chercheurs jusque dans la dernière décennie, comme par exemple, celles de W. Bascom, S. Enxom, St. Thompson, E. Lindgren, A. Marinus, F. Boas, E. Evans-Pritchard, B. Redfield, G. Foster et de Br. Malinowski.

Plus loin il consacre un long développement aux débats qui se sont déroulés en France depuis le siècle dernier sur le contenu et les objectifs des recherches folkloriques. Sont évoquées les vues de J. Bédier, de P. Sébillot, de A. van Gennep et d'autres chercheurs, ainsi que celles de Cl. Lévi-Strauss. Suit l'exposé des opinions du folkloriste suisse R. Weiss et tout ce qui concerne la représentation cartographique des données folkloriques (Atlas ethnographique).

L'auteur poursuit avec l'exposé des idées concernant le folklore et l'ethnographie développées en Roumanie et partir de 1909 par O. Densusianu, idées qui rejoignent celles d'A. van Gennep; puis sont examinées les dernières théories sur le «fonctionnement» et la «structure» des phénomènes folkloriques, ainsi que sur les recherches de folklore «sociologisantes».

Enfin, l'auteur développe largement les théories des folkloristes grecs comme N. G. Politis, St. Kyriakides, G. Mégas et d'autres chercheurs plus jeunes, qui ne s'intéressent pas seulement aux études de folklore proprement dites, mais aussi aux problèmes théoriques plus généraux qui s'y rapportent.